

Maahanmuuttajaäidit ja selkokieliisyys

- Opas ja menetelmiä kommunikoinnin tueksi

Klaudia Tuominen & Henna Karttunen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Maahanmuuttajaäidit ja selkokieliisyys
-Opas ja menetelmiä kommunikoinnin tueksi**

Klaudia Tuominen &
Henna Karttunen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu 2020

Klaudia Tuominen, Henna Karttunen

Maahanmuuttajaäidit ja selkokieliisyys

-Opas ja menetelmiä kommunikoinnin tueksi

Vuosi 2020 Sivumäärä 68

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää yhteistyökumppanin Plan International Suomen Voimaisia-hankkeeseen uutta materiaalia aiheesta oikeudet ja velvollisuudet Suomessa. Materiaaleja käytettiin hankkeen toiminnallisissa tuokioissa. Toiminnallisten tuokioiden suunnitelun ja toteutuksen lisäksi Planille tuotettiin hankkeeseen selkokielinen opas, joka on tarkoitettu hankkeen työntekijöille, vapaaehtoisille ja yhteistyökumppaneille. Oppaan tarkoituksena on auttaa työntekijöitä selkokielisessä kommunikoinnissa asiakkaiden kanssa, joiden suomen kielen taito ei ole vielä samalla tasolla kantasuomalaisten kanssa. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta maahanmuuttajanaisten ja -äideistä sekä selkokielisestä kommunikoinnista heidän kanssaan.

Opinnäytetyön teoria käsittelee aiheita maahanmuuttajanaisten ja -äidit, kotoutuminen, selkokieli, oikeudet ja velvollisuudet Suomessa sekä AAC-menetelmät eli puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot. Tutkimustietoa oli hyvin vähän aiheesta maahanmuuttajanaisten ja siitä syystä opinnäytetyön aihe oli tarpeellinen. Toiminnallisia tuokioita arvioitiin havainnoinnin ja palautelomakkeiden avulla. Opasta arvioitiin yhteistyökumppanin kommenttien perusteella ja miten se täytti käyttötarkoituksensa. Opinnäytetyön tuloksena syntyi selkokielistä materiaalia hankkeeseen aiheesta oikeudet ja velvollisuudet Suomessa ja opas selkokielisestä kommunikoinnista maahanmuuttajien kanssa. Planin Voimaisia-hankkeen työntekijät saivat uusia ideoita toiminnallisista menetelmistä. Opinnäytetyötä voisikin jatkaa tutkimalla oppaan hyödyllisyyttä ja miten paljon se on hyödyttänyt sen lukijoita todellisuudessa.

Klaudia Tuominen, Henna Karttunen

Immigrant Mothers and Plain Language

-Guidebook and Methods to Support Communication

Year 2020

Pages

68

The purpose for this thesis was to come up with new material for Plan International Finland Voimanasia project on rights and obligations in Finland. Materials were used in project's functional events. In addition to planning and arranging functional moments, a guidebook was also made for the project and it's intended for everyone who is working in the project. It is intended to facilitate plain communication between workers and clients, whose Finnish is not as good as main population's. The main goal was to raise awareness of immigrant women and mothers and using plain language to communicate with them.

Theory in the thesis covers immigrant women, social integration, plain language, rights and obligations in Finland and AAC-methods (Augmentative and alternative communication). There is not a lot of research information about immigrant women and therefore the subject is essential. Functional events were assessed through observation as well as via feedback questionnaires and guidebook's functionality by collaborator's comments and how it fulfilled its purpose. As a result of the thesis Plan has received clear and comprehensive material with regards to immigrant's rights and obligations in Finland. Voimanasia project's workers have received new ideas of functional methods and a guidebook of plain language and communication with immigrants. The thesis could be continued further developed by researching how effective the guidebook actually is and how much it has helped its readers.

Keywords: Immigrant women, Plain language, Social integration, AAC-methods

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja merkitys.....	7
3	Yhteistyökumppani Plan International Suomi	9
3.1	Voimanasia-hanke	10
3.2	Opinnäytetyön tekijöiden rooli Plan Internationalin sekä Voimanasia-hankkeen kehityksessä	10
4	Maahanmuutto ja selkokieli.....	11
4.1	Maahanmuuttajanaiset ja -äidit	13
4.2	Integroituminen ja kotoutuminen	14
4.3	Selkokieli	16
4.4	Oikeudet ja velvollisuudet Suomessa	17
4.5	AAC-menetelmät	18
5	Menetelmät.....	19
5.1	Kehittämisen- ja tutkimusmenetelmät	20
5.2	Toiminnalliset tuokioiden menetelmät	22
6	Toiminnalliset tuokiot	23
6.1	Suunnittelu	23
6.2	Toteutus	27
6.2.1	Ensimmäinen toimintakerta	28
6.2.2	Toinen toimintakerta	31
6.2.3	Kolmas toimintakerta	32
6.3	Arviointi	33
7	Opas	36
7.1	Suunnittelu	37
7.2	Toteutus	37
7.3	Arviointi	38
8	Pohdinta	40
8.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	40
8.2	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	43
	Kuviot.....	49
	Liitteet	50

1 Johdanto

Opinnäytetyössä syvennyttiin maahanmuuttajanaisten ja -äitien kanssa työskentelyyn selkokielisesti. Yhteinen kiinnostusten kohde Plan Internationalia kohtaan syntyi aikaisempien kokemusten myötä. Planin kanssa työskentely oli ennestään tuttua yhteistyöprojekteista. Aiemmissa projekteissa oli työskennelty lyhyitä jaksoja heidän kanssa, joten opinnäytetyön tekeminen tutun ja kiinnostavan yhteistyökumppanin kanssa oli lähtökohtana opinnäytetyölle. Planin kiinnostuttua opinnäytetyöstä se kohdennettiin Voimanasia-hankkeeseen, jossa työskenneltiin erityisesti maahanmuuttajaäitien kanssa. Opinnäytetyön suunnittelu aloitettiin keväällä 2019. Aluksi tarkoituksena oli kehittää selkokielisemmäksi Voimanasia-hankkeen toiminnallisten tuokioiden materiaalia oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa. Toimintakertoja oli kolme, joihin suunniteltiin materiaalit ja toimintatuokioiden rakenne. Myöhemmin syksyllä opinnäytetyöhön lisättiin myös selkokielinen opas hyödynnettäväksi Plan International Suomen Voimanasia-hankkeen työntekijöille, vapaaehtoisille, yhteistyökumppaneille ja muille aiheesta kiinnostuneille. Oppaassa tuotiin esille selkokielen merkitys työskennellessä maahanmuuttajaryhmien kanssa.

Voimanasia-hanke oli suhteellisen uusi hanke ja siitä syystä vielä kehitysvaiheessa. Hankkeen osallistujien kielitaidossa oli tapahtunut muutos vuosien 2018 ja 2019 ryhmissä. Hankkeeseen 2019 vuonna osallistuvien äitien kielitaito ei ollut yhtä hyvä kuin edellisen vuoden osallistujilla. Tähän ongelmaan pyrittiin opinnäytetyössä vaikuttamaan, jotta asiakaslähtöisyys toteutuisi. Kehitettävänä oli Planin aikaisempi materiaali oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa. Materiaalia oli tarkoitus soveltaa ja muokata helpommin ymmärrettäväksi asiakkaille, joiden suomen kielen taito ei ole vielä kantaväestön tasolla. Hankkeen työntekijät kaipasivat apua ongelman ratkaisussa. Opinnäytetyön tekijät toivat esille erilaisia toimintatapoja esittää aihe selkeästi ja yksinkertaisesti. Selkokielinen opas lisättiin vielä myöhemmin opinnäytetyöhön. Opas tukee Planin Voimanasia-hankkeen työntekijöitä ja vapaaehtoisia selkokielisessä kommunikoinnissa asiakkaidensa kanssa. Ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen ovat jokaisen ihmisen oikeus. Voimanasia-hankkeessa haluttiin toteuttaa tätä aatetta ja sen avulla tukea maahanmuuttajanaisten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Opinnäytetyössä kehitettiin hankkeen materiaalia ja lisättiin tietoisuutta selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajanaisten ja -äitien kanssa. Uudenlaisten toimintatapojen keksiminen, kehittäminen sekä selkokielisyyteen keskittyminen oli opinnäytetyön perusta. Opinnäytetyössä syvennyttiin kokonaisvaltaisesti prosessiin tuokioiden ja oppaan suunnittelusta lähtien. Lisäksi opinnäytetyössä perehdyttiin Plan International Suomen toimintaan, Voimanasia-hankkeeseen sekä opinnäytetyön aihealueeseen liittyvään teoriaan.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja merkitys

Tässä kappaleessa eritellään mikä oli opinnäytetyön tarkoitus, mitkä olivat sen tavoitteet sekä mikä merkitys tällä opinnäytetyöllä oli. Kappaleesta tulee ilmi opinnäytetyön merkitys sen tekijöille sekä yhteistyökumppanille. Opinnäytetyön aihe rajattiin siten, että viitekehyyksensä ja kohderyhmänä olivat maahanmuuttajanaiset ja -äidit. Kaikkea ei pysty kuitenkaan kohdentamaan pelkästään maahanmuuttajanaisiin, sillä osa asioista käsitteli maahanmuuttajia yleisellä tasolla. Kun tässä opinnäytetyössä puhutaan esimerkiksi selkokieliisyydestä ja tehdystä selkokielen oppaasta Planille, työskentely tapahtuu kaikkia maahanmuuttajia kohtaan, joilla suomen kielen taito ei ole kantaväestön tasolla. Oppaan kohderyhmänä toimii kuitenkin pääasiallisesti maahanmuuttajanaiset.

Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää Voimanasia-hankkeen materiaalia selkokielisemmäksi hyödyntäen AAC-menetelmiä ja tuottaa työntekijöille selkokielinen opas maahanmuuttajanaisten ja -äitien kanssa työskentelyä varten. Opinnäytetyössä työstettiin Voimanasia-hankkeen oikeudet ja velvollisuudet Suomessa materiaalia. Toiminnallisiin tuokioihin oli tarkoituksena tuoda uudenlainen lähestymistapa hyödyntäen selkokieliisyyttä sekä erilaisia luovia menetelmiä. Työntekijöillä oli ollut aikaisemmin ongelmana aiheen laajuus ja toiminnallisten keinojen hyödyntäminen tuokioissa. Haasteita olivat tuottaneet selkeiden, yksinkertaisten toimintatapojen ja materiaalien suunnitteleminen asiakasryhmille. Vuoden 2019 Voimanasia ryhmässä äitien kielitaito on ollut hyvin vaihteleva verrattaessa edellisen vuoden hyvin suomea puhuviin äiteihin, mikä puolestaan toi lisää haasteita hankkeen työntekijöille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tulla avuksi Plan Internationalille ja Voimanasia-hankkeen työntekijöille.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä ammatillista keskustelua aiheesta maahanmuuttajat ja maahanmuuttajanaiset. Maahanmuuttajista puhutaan paljon ja tasa-arvosta maailmanlaajuisesti, mutta maahanmuuttajanaisista ja -äideistä ei kovinkaan paljoa. Tavoitteena oli opinnäytetyössä tuoda esille tietoisuutta ja herättää keskustelua selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa. Kommunikaation sujumisen kannalta on erittäin tärkeää, että kaikki osapuolet ymmärtävät toinen toisiaan. Ilman ymmärrystä on vaikea omaksua uusia asioita. Selkokielisen työskentelyn lisäksi opinnäytetyön tavoite oli olla mukana luomassa ja tukemassa tasa-arvon toteutumista erityisesti maahanmuuttajanaisten kohdalla.

Toimintatuokioiden tavoitteena oli tukea ja auttaa maahanmuuttajanaisia ja -äitejä saamaan lisää tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa. Tavoitteena oli tämän opinnäytetyön avulla auttaa ja tukea maahanmuuttajanaisten ja -äitien oppimista, mutta myös kuunnella heitä ja kehittää opinnäytetyön tekijöiden ammatillisuutta tulevaisuudessa eri sosiaalialan kentillä. Erilaisten asiakasryhmien kautta opinnäytetyön tekijät saivat rikasta ja arvokasta tietoa itsestään ja tulivat enemmän tietoisiksi siitä, missä apua tarvitaan ja minkälaisia

keinoja eri asiakasryhmien auttamisessa voidaan tulevaisuudessa hyödyntää. Pitämällä toiminnalliset tuokiot selkokielellä ja käyttämällä AAC-menetelmiä ja luovuutta, opinnäytetyössä tuettiin maahanmuuttajanaisten ja -äitien oppimista ja kuulluksi tuleamista.

Yksi tavoitteista liittyi käytännön tasolla asiakkaan kohtaamiseen ja sen onnistumiseen. Opinnäytetyötä toteutettiin sellaisella ajatuksella, että kohderyhmä ja asiakkaat tulevat kohdatuiksi. Kohtaamiseen perusta on kuuntelu, arvostus, avoimuus ja ennakkoluulottomuus. Tavoitteena oli kohdata nämä asiakkaat eli maahanmuuttajaäidit tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä. Tavoitteena oli edistää heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskunnassa keskustelemalla heidän oikeuksistansa ja velvollisuuksistansa Suomessa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi oli kommunikaation oltava sen mukaista, että kaikki osapuolet ymmärtävät toinen toisiaan.

Opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaisiin sekä ammatillisiin tavoitteisiin kuului ohjaajuuden kehittäminen. Opinnäytetyössä ei tavoiteltu ainoastaan ohjaajuuden kehittämistä yleisellä tasolla, vaan myös monikulttuurista ohjausta. Monikulttuuristen ryhmien ohjaamisessa on hyvä ottaa huomioon tiettyjä asioita, valmistautua huolella sekä tiedostaa monikulttuurisuuden mahdolliset haasteet. Haasteita voi tuottaa omat tiedostamattomat opitut kulttuurin merkitykset ja vaikutukset, jolloin eri kulttuureita ja ihmisiä kohtaan voi muodostua tai olla valmiina esteitä, jotka estävät oikeanlaisen kohtaamisen toteutumista (Korhonen ja Puukari 2013, 12). Tavoitteena oli kehittää opinnäytetyön tekijöiden ohjaajuutta yleisellä kuin monikulttuurisellakin tasolla. Ohjaajuuteen liittyi vahvasti huolellinen suunnittelu, toteutus ja arvioinnin vaiheet. Huolellinen suunnittelu oli toiminnan lähtökohta ja se lisäsi ohjaajuuteen liittyvää itsevarmuutta. Toteutusvaiheessa otettiin huomioon suunnitteluvaiheessa mietityt asiat ja arviointivaiheessa arvioitiin omaa onnistumista ja kehittämiskohteita. Ohjaajuus on kokonaisvaltainen prosessi ja siinä kehittyy, kun kokemusta tulee lisää. Opinnäytetyön tekijät tavoittelivat ohjaajuuteen liittyvien taitojensa kehittymistä tämän opinnäytetyön avulla.

Oppaassa tavoiteltiin jo edelläkin mainittuja asioita. Oppaassa oli tarkoitus tuoda työntekijöiden ja asiakkaiden yhteistyön kentälle uusia näkökulmia, tietoisuutta selkokielisyydestä ja maahanmuuttajien kanssa toimimisesta. Opas on tarkoitettu apuvälineeksi selkokielisyyden ymmärtämistä varten ja tueksi maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn. Kohderyhmäksi on rajattu kuitenkin maahanmuuttajanaiset ja -äidit. Myös oppaan tavoitteena oli lisätä tietoisuutta selkokielisyydestä ja sen käytöstä yleisesti maahanmuuttajien ja etenkin maahanmuuttajanaisten ja -äitien kanssa. Oppaassa annetaan vinkkejä, kuinka puhua selkokieltä ja mitä on otettava huomioon, jotta asiakasryhmä ymmärtää mistä puhutaan ja tulevat kuulluiksi. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman yksinkertainen, mutta samaan aikaan kattava opas, jonka avulla kommunikaatio ammattilaisen ja asiakkaan välillä olisi entistäkin sujuvampaa.

Merkityksellisyyttä opinnäytetyölle antoi se, että sillä oli mahdollisuus lisätä tietoisuutta selkokieliisyydestä ja sen käytöstä maahanmuuttajien ja erityisesti maahanmuuttajanaisten kanssa. Yhteistyökumppani Plan International sai uutta materiaalia Voimaisia-hankkeeseen. Materiaalia, joka oli selkokielisempää kuin aikaisemmat materiaalit. He saivat uusia lähestymistapoja ja keinoja käyttää luovuutta toiminnassaan. He saivat selkokieliisyyden oppaan maahanmuuttajien kanssa toimimiseen. Opas ei välttämättä tule avuksi monelle Planin työntekijälle, mutta heidän kanssaan toimiville yhteistyökumppaneille ja vapaaehtoisille siitä voi olla suuri apu. Tätä kautta se tulee kuitenkin myös heille avuksi. He mainitsivat, että monesti yhteistyökumppanit eivät ole osanneet ottaa huomioon selkokieliisyyttä ja asiakaslähtöisyyttä toimiessaan heidän asiakkaiden kanssa. Oppaan tavoitteena oli auttaa kaikkia osapuolia ymmärtämään ja kohtaamaan toisensa ihmisarvoisella tavalla. Oppaan sekä toiminnallisten tuokioiden materiaalien avulla käytännöntyö maahanmuuttajia, maahanmuuttajanaisia ja selkokieliisyyttä kohtaan voi kehittyä ja saada lisää näkyvyyttä ja ammatillista keskustelua aikaan.

3 Yhteistyökumppani Plan International Suomi

Plan International on maailmanlaajuinen lastenoikeuksien järjestö. Planin tavoitteena on luoda parempaa huomista keskittymällä lasten oikeuksiin ja tasa-arvon edistämiseen. Plan keskittyy erityisesti kehittyvissä maissa elävien lasten ja tyttöjen elämän parantamiseen ja heidän oikeuksiinsa. Järjestö on perustettu vuonna 1937 ja se on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Toiminta Suomessa on alkanut vuonna 1998. Planin toiminta on jo levinnyt 70 maahan. (Mitä teemme? 2019.)

Planin toiminta on jaoteltu kahdeksaan osa-alueeseen. Nämä kahdeksan osa-aluetta ovat: koulutus, terveys, katastrofityö, lasten osallistuminen, lastensuojelu, taloudellinen turvallisuus, vesi ja sanitaatio sekä seksuaali- ja lisääntymisterveys. (Mitä teemme? 2019.)

Plan haluaa saavuttaa merkittäviä ja kestäviä lopputuloksia lasten elämään ja tasa-arvoon liittyvissä asioissa. He vaativat itseltään muun muassa rohkeutta, vastavuoroisuutta, määrätietoisuutta sekä innovatiivisuutta. Plan haluaa luoda luottavaisen ilmapiirin ympärilleen ja siitä syystä he haluavat olla rehellisiä, avoimia sekä läpinäkyviä. Planin menestyksen salaisuus lienee se, että he tekevät mahdollisimman tehokasta ja asiakaslähtöistä työtä niin organisaatiossa kuin yhteistyökumppaneidenkin ja muiden toimijoiden kanssa. Planilla pyritään toimimaan asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaan. (Mitä teemme? 2019.)

Planin vuoden 2018 saaduista tuloista 73% on mennyt ohjelmatyöhön. Plan on saanut paljon aikaan yhdessä tukijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. He ovat muun muassa parantaneet tyttöjen koulutusta 50 maassa sekä lasten koulun aloittaminen on helpottunut, terveys,

ravinto ja tasa-arvo ovat parantuneet. Vuonna 2014 Plan pelasti 150 000 tyttöä lapsiavioliitoilta. Plan on ollut apuna katastrofiapuna muun muassa Nepalín maanjäristyksissä, Etelä-Sudanin konfliktissa sekä Itä-Afrikan ruokakriisissä. (Työmme tulokset 2019.)

Plan Internationalin Suomessa tehtävä työ on enemmän tiedottamista sekä vaikuttamista. Suomessa erityisesti edistetään maahanmuuttajanuorten aktiivista kansalaisuutta ja heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskunnassa ja yhteisissä asioissa. Plan haluaa vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon sekä yritysten toimintatapoihin. Globaalikasvatus sekä materiaalien tuottaminen opettajille on osa Planin toimintaa Suomessa. Suomessa on myös paljon vapaaehtoistoimintaa ja he erityisesti tiedottavat tyttöjen oikeuksista. Planilla on lastenhallitus Suomessa ja sen avulla he pyrkivät vaikuttamaan. (Työmme Suomessa 2019.)

3.1 Voimaisia-hanke

Voimaisia-hanke on aloitettu 2018 vuoden alussa STEA:n rahoittamana. Hankkeen tarkoituksena on vahvistaa maahanmuuttajaäitien ja heidän tyttäriensä sukupolvisuhteita, lisätä osallisuutta sekä tukea kotoutumista. Hankkeessa halutaan tukea äitejä ja tyttäriä, heidän verkostojaan ja hyvinvointiaan kokonaisvaltaisesti. Lisäksi hankkeen avulla halutaan lisätä heidän tietoisuuttaan heidän oikeuksistaan ja vaikuttamismahdollisuuksista Suomessa. Asiakasryhmänä toimii työelämän ulkopuolelle jääneet maahanmuuttajaäidit sekä heidän tyttärensä. (Hankkeet 2019.)

Hanke kestää aina vuoden ja ryhmät kokoontuvat kerran kahdessa viikossa. Hankkeeseen valintaan ensin tyttäret. Heidän äitinsä tulevat tyttärien mukana toimintaan. Vuoden aikana he käyvät lävitse erilaisia teemoja hankkeessa. Hyvinvointi, oikeudet ja velvollisuudet, tulevaisuus, työllistyminen ja erilaiset kouluttautumismahdollisuudet ovat muun muassa kiertäviä aiheita äideillä ja tyttärillä. Hankkeeseen osallistuvat äidit ja tyttäret työskentelevät suurimman osan ajasta eri ryhmissä, mutta aloituksessa ja lopetuksessa he ovat aina yhdessä. Tarkoituksena on antaa äideille ja tyttärille yhteistä tekemistä ja yhteisiä puheen aiheita.

Työntekijöiden lisäksi hankkeessa työskentelee paljon vapaaehtoisia ohjaajia. Ohjaajien rooli on yleensä työskennellä tyttöjen kanssa ja auttaa heitä päivän tehtävissä. Esimerkiksi Tulevaisuuskarttaa tehdessä on ohjaaja suuressa roolissa auttamassa tyttöjä pohtimaan mitä he haluaisivat tehdä tulevaisuudessa ja mistä he ovat kiinnostuneet.

3.2 Opinnäytetyön tekijöiden rooli Plan Internationalin sekä Voimaisia-hankkeen kehityksessä

Plan Internationalin oikeudet ja velvollisuudet Suomessa materiaalia kehitettiin ja löydettiin uusia lähestymistapoja materiaalin kanssa työskentelyyn. Aihealuetta yksinkertaistettiin ja

kehitettiin aina jokaisen tuokion jälkeen. Aihetta tarkasteltiin eri näkökulmista ja tuotiin aiheiden esittelyyn ja työstämiseen uusia ideoita ja näkökulmia. Asiakkaiden eli äitien oppimista ja ymmärtämistä tuettiin toiminnallisten tuokioiden avulla. Opinnäytetyöntekijöiden roolina oli opettaa maahanmuuttajaäideille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa. Lisäksi toiminnan tavoitteena oli edistää Voimanasia-hankeen tavoitteita. Voimanasia-hanke alkoi vuonna 2018 ja sitä on tarkoitus kehittää ja hakea jatkorahoitusta. Opinnäytetyön tekeminen Voimanasia-hankkeessa ja kehittämällä sen toimintaa tuetaan samaan aikaan hankkeen kehitystä.

Toiminnallisten tuokioiden lisäksi Plan Internationalille luotiin opas, jonka avulla heidän työntekijänsä, ohjaajansa ja yhteistyökumppaninsa saavat apua selkokieliseen ohjaukseen maahanmuuttajien ja erityisesti maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelyyn. Oppaassa käsitellään erityisesti maahanmuuttajanaisten ja -äitien kanssa käytettävää selkokieltä. Oppaan avulla lisätään tietoisuutta selkokielisyydestä ja sen vaatimuksista. Oppaan avulla myös vapaaehtoiset ohjaajat saavat tietoa kohderyhmästä sekä erilaisia apukeinoja selkokielellä puhumiseen. Opas on tarkoitettu Planin Voimanasia-hankkeen työntekijöille, vapaaehtoisille sekä Planin yhteistyökumppaneille ja sen tarkoituksena on luoda sujuvampaa kommunikointia asiakkaiden ja työntekijöiden välillä. Tavoitteena on tämän oppaan avulla lisätä tietoisuutta selkokielisyydestä sekä parantaa kommunikaation sujumista. Ongelmana on ollut se, että yhteistyökumppaneiden pitämät luennot maahanmuuttajille eivät ole olleet aina helposti ymmärrettäviä, kun kyseessä on ollut asiakkaat, joilla suomi ei ole äidinkielenä. Planille luotiin opas, jonka avulla heidän työntekijänsä, yhteistyökumppanit ja opiskelijat osaisivat ottaa asiakasryhmän huomioon suunnitellessaan heille sopivaa luentoa ja materiaalia. Oppaan tarkoitus on auttaa esittämään halutut asiat siten, että kohderyhmä kykenee ymmärtämään ja sisäistämään käsiteltävän informaation.

4 Maahanmuutto ja selkokieli

Tutkimustietoa aiheesta ei löytynyt kovinkaan paljon, vaikka aihe on tarpeellinen ja tärkeä. Aihe on tärkeä juuri sen takia, että maahanmuuttopolitiikka puhututtaa yhä enemmän ja siitä on tarpeellista herättää keskustelua. Viimeisimpien pakolaiskriisien ja maahanmuuton myötä on tärkeää olla tietoinen maahanmuuttoon liittyvistä syistä ja etenkin maahanmuuttajanaisten kohdalla, sillä heistä on tietoa vähän. Opinnäytetöitä ja materiaalia löytyi kattavasti maahanmuuttajien kanssa toimimisesta, mutta toimintaohjeita selkokielellä toimimiseen kyseisen asiakasryhmän kanssa ei juurikaan ole kehitelty. Monet tutkimukset ja kirjoitetut tekstit liittyvät maahanmuuttajiin yleisellä tasolla. On kuitenkin syytä huomioida, että monesti maahanmuuttajanaisilla voi olla erilaiset asemat ja lähtökohdat kuin miehillä ja siitä syystä on

hyvä ottaa esille enemmän keskustelua maahanmuuttajanaisista ja heidän kotoutumisprosessistaan. Mitä enemmän on tietoa, sitä paremmat mahdollisuudet on auttaa ja parantaa kotoutumista.

Kuvio 1: Käsitekartta

Opinnäytetyö koostuu aiheesta maahanmuuttajanaiset ja -äidit, integroituminen, kotoutuminen ja selkokielisyyden. Kappaleessa käsitellään maahanmuuttajia yleisellä tasolla, mutta perehdytään erityisesti maahanmuuttajanaisiin ja -äiteihin. Luodusta käsitekartasta (kuviosta 1) tulee esille keskeiset opinnäytetyön käsitteet ja teoreettinen viitekehys. Käsitekartan keskipisteenä on Voimanasia-hanke, jonka ympärille opinnäytetyö ja teoria rakentuu. Suomen kieli on keskeisessä osassa opinnäytetyötä, koska maahanmuuttajaäidit opiskelevat suomen kieltä. Selkosuomen avulla on pyritty tukemaan tätä oppimista tuokioissa. Suomen kielen teoriaa ei ole kuitenkaan lähdetty sen enempää avaamaan, sillä opinnäytetyön tekijät kokivat sen olevan tarpeetonta. Se on kuitenkin mainittu, sillä se kulkee mukana läpi opinnäytetyön. Kappaleessa käsitellään myös toiminnallisten tuokioiden keskeisiä käsitteitä. Toiminnallisten tuokioiden keskeisiä käsitteitä olivat oikeudet ja velvollisuudet Suomessa sekä AAC-menetelmät. Toiminnallisten tuokioiden teemana olivat oikeudet ja velvollisuudet Suomessa ja siitä syystä

ne ovat olennainen osa opinnäytetyötä ja sen teoriaa. Myös AAC-menetelmien avaaminen koettiin tärkeäksi, jotta lukija ymmärtää mistä puhutaan, kun puhutaan AAC-menetelmistä. Käsitteet ovat kuitenkin määritelty lyhyesti ja ytimekkäästi, sillä ne liittyvät ainoastaan opinnäytetyön toiseen osaan eli toiminnallisiin tuokioihin.

4.1 Maahanmuuttajanaiset ja -äidit

Maahanmuuttajat ovat henkilöitä, jotka ovat muuttaneet Suomeen asumaan pidemmäksi aikaa omasta tai jostakin toisesta maasta. Toisen sukupolven maahanmuuttajista puhutaan, kun toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen ulkomailta. (Väestöliitto 2019a.) Tarkastelun kohteena tässä opinnäytetyössä on kuitenkin maahanmuuttajanaiset. Maahanmuuttajanaiset saattavat muuttaa Suomeen usein esimerkiksi puolison työn perässä, perheen mukana, suomalaisen kanssa avioituessa, turvapaikanhakuprosessin kautta tai opiskelijana. Suurin osa saapuu Suomeen perheen kanssa ja tästä syystä voi olla vaikeampi integroitua ja kotoutua, kun perhevelvoitteet tulevat ensisijaisiksi. Tällöin kielen oppiminen voi olla hankalaa ja sen takia työn saaminen ja yhteiskuntaan sopeutuminen voivat vaikeutua. (Fågel, Säävälä & Salonen 2012, 9.)

Martikainen ja Tiilikainen (2007, 15) kirjoittavat, kuinka kymmenen vuotta sitten tutkitun aineiston perusteella Suomen maahanmuuttajista puolet oli naisia. Tämä luku on saattanut muuttua vuosien saatossa ja etenkin viimeisimpien pakolaiskriisien myötä. On kuitenkin otettava huomioon, että ennen 1990-luvun puoliväliä suurin osa maahanmuuttajista oli miehiä (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 15). Naisten määrä alkoi kasvaa, kun syntyi avioliittoja, paluumuuttoja sekä perheenyhdistymisiä. Yleisesti maahanmuuttajanaiset ovat nuoria, mikä tarkoittaa korkeaa hedelmällisyyttä ja lisääntymismahdollisuuksia. Lasten syntyvyyteen vaikuttaa kuitenkin olennaisesti kulttuurinen tausta, ihanteet ja odotukset. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 15.)

Tutkimukset maahanmuutosta on suurimmaksi osaksi yleistettyä tietoa maahanmuuttajista yhtenä ryhmänä. Erikseen tutkittua tietoa eri sukupuolista on vähän. Tutkimusaineistoa miehistä löytyy kuitenkin paljon enemmän kuin naisista ja siitä syystä naisia koskevalle tutkimukselle on tarve. Vuosina 1960-1970 Eurooppaan muutti paljon maahanmuuttajia, joista suurin osa oli naisia, mutta siitä huolimatta tutkimuksissa puhuttiin miesten muutoista. Naisten tavoittaminen ei ole aina yhtä helppoa kuin miesten, sillä miehet liikkuvat enemmän yleisillä paikoilla, kun taas naiset saattavat viettää enemmän aikaa kotona. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 15-16.)

Feministisen kritiikin seurauksena 1960-luvulla alettiin kiinnittää enemmän huomiota sukupuolinäkökulmaan. Kritiikki koski sukupuolisokeutta ja miesten huomioimista tutkimuksissa, jolloin naiset jäivät vähemmälle arvolle. Kritiikkiä perusteltiin niin, että mikäli sukupuolta ei

oteta huomioon tutkimuksissa, on vaikea arvioida ja ymmärtää eri sukupuolien asemaa. Mikäli sukupuolien välistä asemaa ei ole, voidaan puhua vaan ihmisestä. Kun puhutaan vain ihmisistä, ei voida tutkia sukupuolittuneita rakenteita ja kaikki tieto voidaan yleistää. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 21.) Sukupuoleen perustuvalle tutkimukselle on kuitenkin tarve, jotta voidaan tutkia maahanmuuttoa kokonaisvaltaisemmin. Kotoutumisen kannalta on myös tärkeää tutkia maahanmuuttoa eri sukupuolten näkökulmasta. Kotoutumisen edistämiseen vaaditaan mahdollisimman paljon tietoa maahanmuutosta ja siihen liittyvistä syistä.

Maahanmuuttajanaisten asema ei aina ole helppo. Kyseessä on uusi asuinmaa, ihmiset, kulttuuri, tavat ja asenteet. Olisi toki toivottavaa, että töitä löytyisi mahdollisimman pian, mutta asiat eivät ole aina mustavalkoisia. Maahanmuuttoon liittyy valtavasti erilaisia asioita, jotka on otettava huomioon. Esimerkiksi uuden maan tuomat mahdollisuudet eivät välttämättä näyttäyty kaikille maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksina. Oma kulttuuri voi olla hyvin erilainen ja uuteen kulttuuriin sopeutuminen voi tuottaa hyvin paljon haasteita. Ei ole itsestään selvää, että maahanmuuttajanaiset arvostavat ja ihailevat uusia mahdollisuuksia ja asemaa, jota he voivat halutessaan tavoitella uudessa maassa. Uusi asema voi liittyä perheen sisällä olevaan asemaan tai asemaan yhteiskunnassa. Kyse ei ole ainoastaan niistä mahdollisuuksista, joita uusi asuinmaa tarjoaa, vaan siitä, että omia päätöksiä ja valintoja tuetaan. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 27.) Kotoutumista edistämällä on mahdollisuus tukea ja auttaa maahanmuuttajanaisia ja maahanmuuttajia yleisellä tasolla sopeutumaan uuteen kotimaahansa. Tärkeää olisi, että jokainen kokisi tulleen kuulluksi ja tuetuksi mullistavan elämäkokemuksen aikana. Jokainen ihminen on yksilö ja kaikilla on omat tarpeet ja ajatukset elämästä.

4.2 Integroituminen ja kotoutuminen

Maahanmuuttajia alkoi tulla Suomeen 1990-luvun lopussa ja tämän seurauksena integraatiopolitiikka alkoi kehittyä. Onneksi tilanteeseen reagoitiin suhteellisen nopeasti (Saukkonen 2013, 86). Maahanmuuton myötä seuraa kotoutusprosessi ja sen avulla saada maahanmuuttajat kotoutettua uuteen maahan. Integroituminen ja kotoutuminen toteutuvat silloin, kun maahanmuuttajat kokevat olevansa osa uutta kotimaataan ja yhteiskuntaa. Tämä tarkoittaa sitä, että heillä on tarvittavat tiedot ja taidot sen toteuttamiseen. Kotouttaminen on tämän luomista ja mahdollistamista. Tämä vastuu on viranomaisilla ja heidän toimensa on edistää erilaisilla toimenpiteillä maahanmuuttajien hyvinvointia, terveyttä, koulutusta sekä työllisyyttä kotoutumisen toteutumiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a.)

Saukkonen (2013, 65) luonnehtii integraatiota kahtena asiana. Integraatio tarkoittaa sitä, kun maahanmuuttaja löytää oman paikkansa uudessa maassa ja yhteiskunnassa. Lisäksi se tarkoittaa sitä kehitystä, kun maahanmuuttaja sopeutuu samaan aikaan uuteen yhteiskuntaan, mutta ei kuitenkaan luovu etnisestä ja tai kulttuurisesta taustastaan, kuten esimerkiksi omasta kielestä tai uskonnosta.

Integraatiota voidaan käsitellä eri merkityksissä ja erona voi esimerkiksi olla käsitys oikeudellisesta ja poliittisesta järjestelmästä tai taloudellisesta ja sosiaalisesta järjestelmästä. Näissä kahdessa järjestelmässä on ero. Oikeudellinen ja poliittinen järjestelmä pitää sisällään muun muassa kansalaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä vaalioikeudet, kun taas taloudellinen ja sosiaalinen järjestelmä pitää sisällään työllisyyden, koulutuksen, sosiaaliset suhteet sekä asumisen. Näiden lisäksi voidaan puhua vielä kulttuurisesta ja henkisestä integraatiosta. Kulttuurinen integraatio pitää sisällään muun muassa valtakielen oppimisen sekä maan tapojen, arvojen ja käyttäytymismallien omaksumisen. Henkinen integraatio puolestaan sisältää kulttuuriin ja yhteiskuntaan samaistumisen. (Saukkonen 2013, 66). Asiayhteys vaikuttaa siihen, kuinka integraatio määritellään ja sen merkitys vaihtelee sen mukaan, miltä kannalta asiaa tarkastellaan.

Tiilikainen ja Martikainen (2007, 24) kirjoittavat, kuinka oleskeluluvan luonne vaikuttaa siihen, millaiset mahdollisuudet maahanmuuttajalla mitä todennäköisimmin on uudessa maassaan. Lisäksi he mainitsevat oikeuksien ja velvollisuuksien liittyvän näihin mahdollisuuksiin. Jos lähdetään pohtimaan mitä nämä mahdollisuudet ovat, riippuu moni asia lähtökohtaisesti siitä, mihin maahan ollaan muuttamassa ja millaiset ihmisoikeudet ja lait siellä toimivat. Tasavertaisista ihmisoikeuksista huolimatta ikä, sukupuoli, etinen tausta ja monet muut asiat vaikuttavat siihen, miten maahanmuuttajia kohdellaan ja mitä heidän oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa kuuluu.

Maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttaa olennaisesti oleskeluluvan luonne. Oleskelulupa vaikuttaa maahanmuuttajan asemaan, mahdollisuuksiin sekä oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Maahanmuutto- ja integraatiopolitiikassa on todettu olevan rakenne-eroja naisten ja miesten välillä. Etenkin jos kyse on sukupuolittuneista muuttosyistä ja usein myös tiettyihin maihin kohdistettuna. Kotoutumiseen vaikuttaa monet erilaiset tekijät ja yksi suuri tekijä on sukupuoli. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 24.)

Maahanmuutosta, kotoutumisesta ja niihin liittyvistä toimenpiteistä tulisi keskustella enemmän. Tulevaisuutta ajatellen, maahanmuuttajien määrä voi kasvaa ja olisi hyvä osata varautua siihen, mikäli niin tapahtuu. Säävälä (2009, 44) kirjoittaa erään Väestöliiton hankkeen loppuraportissa, kuinka Suomessa täytyisi pohtia tarkemmin kotoutumisen päämäärää sekä eri toimijoiden vastuuta kotouttamisen suhteen. Hän kirjoittaa siitä, kuinka erään kyselytutkimuksen mukaan nousi esille, että maahanmuuttajia vaaditaan sopeutumaan uuteen maahansa tai lähtemään maasta. Kyselytutkimukseen vastanneiden mielestä sana kotoutuminen merkitsee sopeutumista valtaväestöön ja molempinpuolinen mukautuminen ja sovittelu olivat vieraita käsitteitä. Naisia koskevat haastattelut puolestaan ilmaisivat tarpeen runsaalle tuelle maahanmuuttajanaisia kohtaan kotoutusprosessissa, sillä he joutuvat sosiaalisesti ja emotionaalisesti hyvin ahtaalle maahanmuuton seurauksena (Säävälä 2009, 44).

Kun puhutaan kotoutumisesta, siihen liitetään usein työllistyminen ja integroituminen uuteen asuinpaikkaan. Säävälä (2009, 45) kirjoittaa, kuinka maahanmuuttajien sosiaalinen asema voi muuttua ja heidän mahdolliset tietonsa ja taitonsa voivat menettää merkityksen uudessa maassa. Joku voi esimerkiksi olla lääkäri omassa maassaan, mutta muuttaessaan toiseen maahan lääkäriluvut eivät enää ole lailliset ja toimivat. Toiseksi kyseessä voi olla henkilö, joka on muuttanut toiseen maahan avioliiton seurauksena, mutta tämä henkilö ei saa kuitenkaan heti aloittaa töitä uudessa kotimaassa (Säävälä 2009, 45). Kun työn aloitus viivästyy, kotoutuminen voi viivästyä ja mahdolliset pimeät työt tai laittomat toimet voivat astua kuvaan. Työn saaminen on siis iso osa kotoutumisprosessia ja se on etenkin naisten integroitumisen avain. (Säävälä 2009, 45.)

Martikainen ja Tiilikainen (2007,15) kirjoittavat, kuinka kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että muuttoliikenteeseen ja kotoutumiseen liittyy sukupuolittuneita ilmiöitä ja eroja miesten ja naisten välillä. Sukupuoli ei ole kuitenkaan ainoa tekijä, joka vaikuttaa kotoutumisprosessiin ja uuden elämän aloittamiseen. Sukupuolen lisäksi vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, koulutus ja kielitaito. (Martikainen ja Tiilikainen 2007, 15.) Näiden edellä mainittujen asioiden lisäksi kotoutumiseen voi vaikuttaa muun muassa etninen tausta, opittu kulttuuri ja tavat sekä uskonto.

4.3 Selkokieli

1980-luvulla Suomessa alettiin kehittää selkeämpää ja helpommin ymmärrettävää kieltä etenkin kehitysvammaisten tarpeisiin. Ruotsissa selkokielistä materiaalia oli työstetty paljon pidempään ja Suomi otti mallia ruotsalaisesta tyylistä. Pohjoismainen yhteistyö mahdollisti tärkeiden uutisten tuomisen kehitysvammaisten ihmisten luo. 1990-luvulla huomattiin muidenkin ryhmien hyötyvän selkokielistä teksteistä ja kirjoista. Materiaalia tuotiin myös vasta Suomeen muuttaneiden ja vanhusten saataville. (Selkokeskus 2017.)

Nopea puheen tahti, monimutkaiset lauseenrakenteet, pitkät sivistyssanat, erilaiset murteet ja slangisanastot vaikeuttavat monien ihmisten yhdenvertaista osallistumista keskusteluun. Selkokieli mahdollistaa yhteiskunnan jäsenenä toimimisen, keskusteluun osallistumisen, omien ajatusten ja tunteiden ilmaisemisen sekä erilaisten tekstien ja kirjallisuuden lukemisen. Selkeämpi kieli mahdollistaa osallistumisen yhteiskunnan asioihin ja tuo tiedon kaikkien saataville. Ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen ovat jokaiselle ihmiselle tärkeä osa yhteiskunnanjäsenenä olemisesta. (Selkokeskus 2018.) Jokainen ihminen haluaa varmasti tulla ymmärretyksi ja kuulluksi sekä mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Selkokieli mahdollistaa yleiskielen rinnalle kielen, jonka avulla kaikki voivat osallistua keskusteluun.

Selkokieli tarkoittaa sitä, kun oma tavallinen puhekieli muutetaan selkeämmin ymmärrettäväksi. Selkokieli on yksinkertaista ja helposti ymmärrettävää. Lauseenrakenteet ovat yksin-

kertaisempia kuin yleiskielessä. Puhe on hieman hitaampaa ja sanojen painotus muuttuu. Selkokielen laatuun vaikuttaa keskustelukumppanin tiedot ja taidot. (Papunet 2019b.) Keskustelukumppanin kanssa käytävä keskustelu on aina kuitenkin kohdistettava ikätasoon sopivalla tavalla. Aikuiselle puhutaan kuin aikuiselle ja lapselle puolestaan kuten lapselle puhutaan. Selkokielessä on olennaista varmistaa, että oma asia on ymmärretty. Toistaminen on usein tarpeen sekä asian ymmärtämisen varmistaminen kysymällä. Asiakslähtöisyydessä on huomioitava, että asiakas kokee tulleen ymmärretyksi. Selkokieltä voidaan käyttää puheessa, mutta myös kirjallisissa teksteissä (Selkokeskus 2018).

Kirjoitetussa tekstissä on tärkeintä hyvä suomen kieli. Kielenhuollon ohjeet on hyvä pitää mielessä selkokielistä tekstiä kirjoittaessaan. Niin tekstiä kuin puhettakin suunniteltaessa, on otettava huomioon kohderyhmä ja sen tarpeet. Esimerkiksi heikon kielitaidon ryhmälle olisi hyvä käyttää yksinkertaisia lauseen rakenteita ja kuvia tukemaan tekstin ymmärtämistä. (Selkokeskus 2016.) Asiakslähtöisyys on selkokielen keskiössä. Tarkoitus on tuoda kirjat ja erilaiset julkaisut kaikkien saataville.

Selkokielelle on kova tarve Suomessa. Selkokieltä ei enää tarvitse ainoastaan ikäihmiset ja kehitysvammaiset henkilöt, vaan maahanmuuton lisääntyessä on selkokielenkin tarve kasvanut. Myös maahanmuuttajat tarvitsevat selkokieltä, sillä heillä on uudessa maassa uusi kieli opittavana. Uuden kielen oppiminen ei ole helppoa ja siitä syystä selkokieltä tulisi hyödyntää kommunikoidessa maahanmuuttajien kanssa, jotka ovat hiljattain muuttaneet Suomeen tai eivät ole vielä oppinut kieltä. Selkokeskuksen tarvearvion mukaan, Suomessa selkokieltä tarvitsee 650 000 ihmistä eli useampi kuin joka kymmenes suomalainen (Selkokeskus 2019). Suomessa kotoutuminen on pitkälti kuntien vastuulla ja ymmärrys sen tarpeesta lisääntyy varmasti vasta, kun tajutaan selkokielen hyöty. Selkokeskuksen tekemässä kyselyssä Suomen kuntaliitolle selvisi, että kun kunnissa on panostettu selkokieliseen informaatioon ja tieto on ollut ajankohtaista, on siitä myös ollut taloudellista hyötyä. (Sainio 2015.)

4.4 Oikeudet ja velvollisuudet Suomessa

Velvollisuudet ja oikeudet pätevät kaikkiin Suomessa asuviin ihmisiin oli kyseessä sitten Suomen kansalainen tai Suomessa asuva ulkomaalainen. Nämä oikeudet ja velvollisuudet eroavat vain tietyltä osin Suomessa asuvien ja Suomen kansalaisten välillä. Suomessa asuvien ulkomaalaisten oikeuksiin kuuluu muun muassa oikeus yhdenvertaiseen kohteluun, sanan- ja mielipiteen vapaus, oikeus liikkua ja asua missä haluaa, oikeus yksityisyyden suojaan sekä uskonnonvapaus. Velvollisuuksiin puolestaan kuuluu Suomen lain noudattaminen, 7-17-vuotiailla oppivelvollisuus, verovelvollisuus tienatusta palkasta, velvollisuus auttaa onnettomuuden sattuessa sekä vanhempien velvollisuuksiin kuuluu huolehtia lapsistaan. (InfoFinland.fi 2019a.)

Suomessa lainsäädäntö on tällä hetkellä hyvin tasa-arvoinen. Yksi ainoista eroista naisten ja miesten välillä on tällä hetkellä miesten asevelvollisuus. Miesten asevelvollisuus koskee ainoastaan Suomen kansalaisia. Kansalaisilla on oikeus Suomen passiin, oikeus saapua Suomeen, äänestyoikeus 18 ikävuoden jälkeen, EU:n kansalaisen oikeudet, mahdollisuus tulla valituksi virkoihin, joissa vaaditaan Suomen kansalaisuus ja oikeus kieltäytyä luovutuksesta toiseen maahan. Velvollisuuksia Suomen kansalaisella on maapuolustusvelvollisuus 18 ikävuoden jälkeen ja velvollisuus noudattaa Suomen lakia. (InfoFinland.fi 2019b.)

Kansalaisuudesta riippumatta lapsilla on Suomessa oppivelvollisuus. 7-17-vuotiaiden tulee suorittaa peruskoulun oppimäärä ja vanhemmilla on velvollisuus huolehtia omasta jälkikasvustaan, kunnes he ovat täysi-ikäisiä. (InfoFinland.fi 2019a.) Tällä hetkellä Suomen hallitus kaavaillee muutosta oppivelvollisuuteen. Tarkoitus olisi jatkaa oppivelvollisuutta kattamaan toisen asteen tutkinnon ja tämän avulla taata jokaiselle nuorelle tutkinto. Jolloin oppivelvollisuus laajenisi 7- 18 ikävuosien välille. Uuden lain olisi tarkoitus tulla voimaan vuonna 2021. (Valtioneuvosto 2020.)

4.5 AAC-menetelmät

Tavallisin ihmisten käyttämä kommunikointikeino on keskustelu ja puhe. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista. Puhekyky ei kehity kaikilla samalla tavalla ja sen voi menettää kokonaan tai osittain. Puheen avuksi tai sen korvaamiseksi on kehitelty puhetta tukevat ja/tai korvaavat kommunikointimenetelmät eli AAC-menetelmät. (Huuhtanen 2012, 8.) AAC-menetelmät tulevat englannin kielen sanoista *Augmentative and alternative communication*. Menetelmien määritelmä pitää sisällään lyhykäisyydessään puheen tueksi käytettäviä keinoja ja niin sanottua korvaavaa kommunikointia. Näitä AAC-menetelmiä voivat olla muun muassa tukiviittomat, bliss-kieli ja kuvat. Korvaavassa kommunikoinnissa olennaisessa osassa ovat kehonkieli ja eleet. (Papunet 2019a.)

AAC-menetelmät eivät ole tarkoitettu kenellekään tietylle asiakasryhmälle tai ihmistyyppille. AAC-menetelmiä voidaan hyödyntää kaikkien sellaisten henkilöiden kanssa, jotka tulevat eri etnisistä tai sosioekonomisista taustoista. Ainut yhteinen tekijä on se, että ne on tarkoitettu sellaisille henkilöille, jotka kaipaavat tukevaa tai korvaavaa kommunikointia ymmärryksen tueksi. Osa näistä henkilöistä saattaa pystyä puhumaan yleisesti suhteellisen hyvin, mutta puhetta tukevalle kommunikoinnille on kuitenkin tarve. (Beukelman & Mirenda 2012, 4.) Kommunikoinnissa on kyse vastavuoroisuudesta. Pelkkä puhe ei riitä. Mukana on ilmeet, eleet, kehon asennot, katse, etäisyys ja läheisyys. Joskus kommunikointi voi olla ristiriitaista ja kehonkieli voi olla ristiriidassa sen kanssa mitä puhutaan. On olemassa monia erilaisia kommunikointikeinoja ja asioita pystytään esittämään ja viestittämään monella eri tavalla. (Huuhtanen 2012, 12.) Konteksti ja muut tekijät vaikuttavat siihen, onko asia tullut ymmärretyksi ja kuinka sujuvaa keskustelu ja kommunikointi on.

Yksi AAC-menetelmistä on kuvallisten keinojen kautta käytävä kommunikointi. Kuvallisiin kommunikointikeinoihin kuuluu muun muassa kuvakommunikointi, piktogrammit, PCS-kuvat sekä kuvapankit. Kuvakommunikointi on yksi kommunikoinnin keinoista. Kuvat ovat avuksi ja tueksi keskustelulle ja kommunikoinnille. Erilaisia kuvia löytyy nykyään hyvin helposti ja ne ovat helposti ymmärrettäviä. Kuvat voivat olla valokuvia, lehdistä leikattuja kuvia tai esimerkiksi piirrettyjä kuvia. Kuvat voivat olla tehokas keino viestin ilmaisussa. Kuvasarjoja ja kuvapaketteja löytyy erilaisille kommunikaation tasoille, ihmisille ja ikätasoille sopivia. Piktogrammit ovat liikennemerkkien tyyllisiä mustavalkoisia kuvia ja ne ovat helposti ymmärrettäviä. Ne ovat tarkoitettu lähtökohtaisesti sellaisille henkilöille, jotka eivät pysty visuaalisesti hahmottamaan liian visuaalisesti abstrakteja kuvia. PCS-kuvat ovat puolestaan kansainvälisempiä ja käytetään kuvakommunikoinnissa. Nämä kuvat hyvin yksinkertaisia ja väriltään mustavalkoisia tai värillisiä ja kuvia on helppo muokata. Kuvapankkien käyttö on lisääntynyt tekniikan vallankumouksen myötä. Kuvapankit voivat olla ilmaisia tai maksullisia. Suomessa Papunet toimii kuvapankkina ja sieltä saa ladata ilmaisia kuvia omaan käyttöön. (Huuhtanen 2012, 58-62.)

Huuhtanen (2012, 15) erittelee puhetta korvaavien ja puhetta tukevien kommunikoinnin eroista. Puhetta korvaavaa kommunikointia käytetään silloin, kun henkilön äidinkieli on puhetta korvaava kommunikointi ja puhetta ei käytetä kommunikoinnissa juurikaan. Puhetta tukeva kommunikointi tarkoittaa puolestaan sitä, kun puheen tueksi käytetään erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi kuvat ja tukiviittomat voivat auttaa kuulijaa ymmärtämään puhetta paremmin. Vaikka puhetta korvaavia tai tukevia kommunikointikeinoja käytetään, ei luonnollisia kommunikointikeinoja tulisi jättää pois. Näitä luonnollisia kommunikointikeinoja ovat kehon asennot, ilmeet, eleet, katseet ja katsekontakti. (Huuhtanen 2012, 15.) Kaikki edellä mainitut vaikuttavat siihen, kuinka viestin vastaanottaja käsittää ja ymmärtää asian, jota hänelle viestitetään.

5 Menetelmät

Opinnäytetyössä hyödynnettiin tutkimuksellisia menetelmiä. Asiakkailta kerättiin palautetta tuokioista, koska toimintaa oli tarkoitus kehittää. Haluttiin selvittää, oliko tieto omista oikeuksista ja velvollisuuksista välittynyt asiakkaille. Koska kyseessä ei ollut laadullinen tai määrällinen tutkimus, aineiston analysointi pyrittiin pitämään pienenä. Keskityttiin asiakkaiden oppimisen kokemuksiin ja työntekijöiden kommentteihin selkokielen hallinnasta sekä materiaalien käytettävyydestä. Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä ei tarvitse analysoida tuloksia yhtä tarkasti kuin määrällisessä tai laadullisessa tutkimuksessa. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 56-58).

Tuokioiden keskiössä oli keskustelun tärkeys ja asiakkaiden kohtaaminen. Tärkeintä oli luoda rauhallinen ja keskusteleva ilmapiiri tuokioiden aihealueesta, jotta molemminpuolinen oppimisen kokemus olisi mahdollista. Tuokioissa käytettiin ja hyödynnettiin paljon kuvia ja pelejä kommunikoinnin tukena. Niiden avulla haluttiin luoda hauska tapa lähestyä aihealuetta. Tuokioiden selkärankana toimi koko prosessin ajan selkokieli. Osallistujaryhmä koostui maahanmuuttajaäideistä, joilla oli erilaisia haasteita suomen kielen kanssa. Selkokieli oli tärkein työväline, jolla tuotiin aihetta heille helpommin ymmärrettäväksi. Se mahdollisti uuden aiheen oppimisen. Tässä kappaleessa syvennytään tuokioissa käytettyihin menetelmiin sekä tutkimusmenetelmiin, jotka mahdollistivat opinnäytetyön tekemisen.

5.1 Kehittämisen- ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön pohjana on usein jokin ongelma tai kehittämiskohde ja siihen halutaan löytää ratkaisu opinnäytetyön kautta. Määritellään ongelma ja mietitään millä tavoin tietoa kerätään ratkaisun löytämiseksi tai sen kehittämiseksi. Tiedon kerääminen erilaisilla menetelmillä ja sen analysointi mahdollistaa ratkaisujen löytämisen. Dokumentoimalla edistymisen kulkua ja opinnäytetyöstä saatujen tulosten avulla on mahdollista yhdistää opinnäytetyö muihin tutkimuksiin ja aihe voi nousta esille myöhemmin uudelleen. Kehittämistutkimuksen keskiössä on muutos ja muutoksen tarve. On tarve kehittää toimintaa ja siitä syntyy tuotos, jonka avulla tavoitellaan muutosta parempaan. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa mietitään työhön sopivia menetelmiä tarpeen ja tilanteen mukaan. Kehittämistyö ei ole oma tutkimussuuntaansa vaan se koostuu useammista tutkimusmenetelmistä. (Kananen 2012, 13-19.) Vain yksittäisen osa-alueen kehittäminen ei ole tutkimusta, mutta tutkittaessa esimerkiksi, miten, mitä ja miksi asioista opittiin, voidaan sitä kutsua tutkimukseksi. Oppimista on mahdollista pohtia tapahtumana ja pyrkiä silloin kehittämään yksilöiden oppimisen kokemusta. (Kananen 2012, 20.)

Kehittämistyö aloitetaan tilanteen kartoituksesta ja kehitettävän kohteen tehtyihin toimenpiteisiin tutustutaan huolellisesti. Kun mahdollinen ongelma tai kehittämiskohde on selvillä, voidaan aloittaa suunnittelemaan kehittämis- ja parannusehdotuksia. Oikeanlaisten ratkaisujen löydyttyä toteutetaan suunniteltuja toimenpiteitä ja voidaan arvioida mahdollista onnistumista. Suunnittelua, toteutusta ja arviointia voidaan toteuttaa useamman kerran ja kehittää toimintaa parempaan suuntaan. Koko prosessin ajan tapahtuu dokumentointia, jonka pohjalta opinnäytetyö rakentuu. (Kananen 2012, 52-53.)

Opinnäytetyössä ei kehitetty ainoastaan selkokielistä materiaalia, vaan myös ratkaisuja toimintatuokioiden parantamiseksi. Kehittämistyössä yhdistyy molemmat. Tekstin tuottaminen ja uusien toimintatapojen kehittäminen ovat kehittämistyötä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitettiin toimintaa, jota myös itse testattiin käytännössä. Kun tekijät itse kokeilevat

kehittämisenä toimimista käytännöstä, voidaan sitä kutsua toiminnalliseksi tutkimukseksi. (Kananen 2012, 42.)

Yhtenä arvioinnin keinona käytettiin havainnointia, sillä se on ehdottomasti yksi tieteellisen työskentelyn ja tutkimuksen perusedellytyksistä. Havainnointiin liittyy tarkka ja huolellinen suunnittelu siitä, mitä tullaan havainnoimaan. Mahdollisimman luotettavan ja tarkan tiedon kerääminen vaatii hyvän pohjan ja suunnittelun. Tiedonkeruu tapahtuu omien aistien avulla. Havainnoinnin avulla voidaan saada tietoa ympäristöstä, henkilöiden tiloista, erilaisista toiminnoista ja toimijoista. Havainnointia voi toteuttaa joko sivullisena seuraajana tai toimintaan osallistujana. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2020.) Opinnäytetyössä toimintaa havainnoitiin osallistumalla toimintaan samanaikaisesti. Opinnäytetyöprosessin aikana pidettiin opinnäytetyöstä ja toiminnasta päiväkirjaa, johon kirjattiin havainnot tuokiosta ja kehittämistyön prosessista. Havainnot tuokiosta pyrittiin kirjoittamaan mahdollisimman tarkasti ja nopeasti ylös toimintakertojen jälkeen, ettei muistaminen hankaloittaisi havainnoinnin luotettavuutta.

Tuokioiden jälkeen kerätyt palautelomakkeet osallistujilta olivat strukturoituja kysymyksiä eli suljettuja kysymyksiä, joihin annettiin vastausvaihtoehdot. Lomakkeista saatu tieto oli juuri sitä, mitä kysyttiin. (Kananen 2012, 106.) Osallistujilta haettiin tietoisesti vastauksia vain kysymyksiin oppimisesta ja ymmärtämisestä. Vastaamista pyrittiin tukemaan tuomalla tekstin lisäksi graafinen asteikko kysymysten ja vastausten tueksi.

Työntekijöille luodussa avointen kysymysten palautelomakkeessa haettiin tarkempaa tietoa ja kehitysideoita tuokioihin. Avoimissa kysymyksissä on se hyvä puoli, että mahdollisimman monet eri vaihtoehdot on mahdollista tuoda esille vastauksissa. Erilaisia vastauksia on yhtä monta kuin vastaajia. Mitä, miksi ja kuinka ovat avointen kysymysten kysymys-sanoja, joiden avulla etsitään laajempia vastauksia tutkittavaan aiheeseen. Kysymyksiin odotetaan laajempia vastauksia kuin strukturoiduissa kysymyksissä. Yleensä avoimia kysymyksiä käytetään laadullisessa tutkimuksessa ja teemahaastatteluissa. (Kananen 2012, 106.)

Laadullinen tutkimus sopii tilanteisiin, joissa tutkimuskohteesta ei ole aikaisempaa tutkimusta. Pyritään luomaan hypoteeseja, jotka kuvaavat ilmiötä. Niiden pohjalta löytyy teorioita, jotka tukevat ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tuloksiin, jossa käytetään sanoja ilmaisemaan näitä tuloksia. Määrällisessä tutkimuksessa on olemassa jo teoria määrittämään ilmiötä tai tutkimuskohdetta. Määrällisessä tutkimuksessa käytetään numeroita ja pyritään määrittämään ilmiössä olevia määriä. (Kananen 2012, 31-32.) Laadullinen ja määrällinen tutkimus eivät sopineet tähän opinnäytetyöhön, mutta kehittämistyön teoreettinen ja kokeellinen työstämistapa soveltuivat opinnäytetyön tarkoitukseen ja tavoitteisiin nähden. Dokumentoinnin, havainnointien sekä palautelomakkeiden avulla tutkittiin työskentelyn tuloksia. Työn tuloksena olivat materiaalit toimintatuokioihin sekä selkokielen käyttöopas maahanmuuttajanaisten kanssa toimimiseen.

5.2 Toiminnalliset tuokioiden menetelmät

Kaikissa toiminnallisissa tuokioissa oli mukana keskustelua, jota käytiin osallistujien ja opinnäytetyön tekijöiden välillä. Yhdessä pohdittiin kuvakorttien merkitystä sekä velvollisuuksien ja oikeuksien eroa. Opinnäytetyön tekijät osallistuivat itse aktiivisesti keskusteluun ja antoivat osallistujille tilaa puhua ja kysyivät heiltä, mikäli jokin asia ihmetytti tai jäi ymmärtämättä. Vaikka ohjelman rungossa oli paljon toiminnallista ohjelmaa, tärkein elementti tuokiossa oli asiakkaiden kanssa käytävä dialogi ja yhdessä oleminen. Menetelmät olivat keskustelun aloituksen tukena sekä keskustelun ylläpitoa varten.

Dialogisuus tarkoittaa kuuntelevaa keskustelua ja sitä voidaan kutsua menetelmäksi tai yhdeksi menetelmän muodoksi. Toimintakerroilla dialogisuus oli vahvasti läsnä toiminnassa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (2016b) mukaan dialogisuudella pyritään tavoittamaan yhteisymmärrystä, jolloin keskustelu on usein luonnoltaan suoraa, keskustelevaa, kuuntelevaa ja avointa. Tilannetta tai asiaa pohditaan yhdessä asiakkaan tai asiakkaiden kanssa. Dialogisuudella pyritään samoihin tavoitteisiin kuin selkokielessä eli asiakkaan kohtaamiseen, arvokkaaseen sekä tasavertaiseen kohteluun. Opinnäytetyössä on pyritty yhdistämään erilaisia menetelmiä, toimintatapoja ja periaatteita toiminnan parantamiseksi.

Kuvataiteen hyödyntäminen menetelmän keinoin toteutui, kun kuvakortteja käytettiin keskustelun aloituksen sekä sen ylläpitämisen tukena. Vaikka tuokioissa ei luotu taidetta, hyödynnettiin kuvia ohjatusti ja vaikka taidetta ei varsinaisesti käytetty menetelmänä, pyrittiin kuvien avulla lisäämään osallistujien osallisuutta, tietoisuutta ja näiden kautta omaa hyvinvointiaan yhteiskunnassa. (Karjalainen 2019, 58-59.) Kuvilla pystyttiin selventämään viestin sisältöä ja lisäämään osallistujien oppimisen kokemusta.

Selkokieli oli maahanmuuttajaäitien ryhmässä tärkeässä roolissa, sillä äidit eivät ymmärtäneet kaikkia sanoja tai lauseita. Selkosuomen käyttö ja asiasisällön ymmärtämisen varmistaminen auttoivat opinnäytetyön tekijöitä tarkentamaan ja muotoilemaan lauseensa paremmin ymmärrettäväksi. Tarkoitus oli tukea heidän ymmärtämistään ja oppimistaan sekä varmistaa, että he ovat ymmärtäneet opetuksen sisällön.

Pelien avulla lähestyttiin aihealuetta asiakkaiden kanssa mielekkäällä yhteisellä tekemisellä. Samalla murrettiin jännitys asiakkaiden ja työntekijöiden väliltä. Tuokiot aloitettiin aina muistipelillä. Muistipeli on hauska ja helppo peli ja lähestulkoon kaikki osaavat sen säännöt. Muistipelin avulla tutustuttiin teeman kuvakortteihin ja samalla toimintatuokioiden aiheeseen. Aiheeseen päästiin nopeasti sisälle, kun toiminta aloitettiin pelillä, joka ei vaatinut keneitäkään aikaisempaa osaamista. Se teki aiheesta myös helposti lähestyttävän. (Karjalainen 2019, 67). Toiminnallisten keinojen avulla luotiin tilaa myös keskustelulle. Hauskan tekemisen

avulla syntyi helposti keskustelua ja kiinnostusta aihetta kohtaan. Erilaisten pelien kautta voi asiakkaiden kanssa olla parempi mahdollisuus keskustella vaikeistakin asioista ja murtaa työntekijän ja asiakkaan välistä roolijakoa. Pelillisuus antaa keskustelulle rakenteen ja luonnollisen tilanteen keskustella omista ongelmista ja huolista. (Talentia 2017.) Toimintatuokiossa ei kuitenkaan syvennytty osallistujien henkilökohtaisiin ongelmiin. Tuokioiden tarkoituksena oli uuden oppiminen mahdollisimman hausalla ja mukavalla tavalla. Pelien käyttäminen toimintatuokioissa toimi alussa olevan jännityksen rikkojana. Pelilliset menetelmät toimivat aiheeseen tutustumisen tukena.

Osallistumalla toimintaan ja työskentelyyn opinnäytetyön tekijät halusivat ilmaista kiinnostuksensa aiheeseen, asiakkaiden oppimiseen ja sen tukemiseen. Aktiivinen läsnäolo ja yhdessä tekeminen lisää osallistujien kiinnostusta lähteä mukaan toimintaan. Toiminta oli tarkoituksellisesti helposti lähestyttävää ja siihen osallistuminen oli suunniteltu asiakasryhmää varten.

6 Toiminnalliset tuokiot

Tässä kappaleessa eritellään toiminnallisten tuokioiden vaiheita ja prosessia. Suunnitteluvaiheessa kerrotaan, kuinka toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin. Mistä ideat ja materiaalit syntyivät sekä kuinka suunnittelussa edettiin eteenpäin. Toteutuksessa kerrotaan, kuinka toimintatuokioilla toimittiin ohjaajina ja miten jokainen toimintakerta sujui. Toteutuksessa kuvataan jokaisen toimintakerran käytössä ollutta tilaa, kerrotaan osallistujia määrästä sekä tuokioiden kulusta yksityiskohtaisesti. Arviointiosiossa käydään läpi arviointia toiminnasta ja materiaaleista sekä kerrotaan, mitä menetelmiä hyödynnettiin arvioinnissa.

6.1 Suunnittelu

Toimintaa suunniteltiin asiakaskaslähtöisesti. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa sitä, kun asiakas kohdataan arvokkaasti hänen mielipiteitään, tarpeitaan ja toivomuksiaan kunnioitetaan. (Väestöliitto 2019b). Tärkeä asia tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä oli asiakkaiden kohtaaminen. Lähtökohtana oli, että tuokioihin osallistuvat äidit kohdattaisiin oikealla tavalla ja luotaisiin tila, jossa he uskaltaisivat osallistua toimintaan. Vaikka ei oltu luomassa pitkää asiakassuhdetta osallistujien kanssa, oli noudatettava asiakastyön periaatteita. ”Sosiaalialan ammattilaisilla on velvollisuus asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan heikoimpien ryhmien puolelle, tukea ihmisiä vaikeissa elämäntilanteissa ja tuoda tietoa kohtuuttomista tilanteista ja syrjivistä rakenteista poliittiseen päätöksentekoon. Sosiaalialan työtä säätelee lainsäädäntö, mutta lainmukaisuus ei aina takaa oikeudenmukaisuutta. Siksi arjen valintoja ohjaamaan tarvitaan vahvaa ammattietiikkaa” (Talentia 2020).

Yksilöiden arvostava kohtaaminen ja kannustavan ympäristön luominen tuokioihin oli ehdotonta. Tästä haluttiin pitää kiinni. Arvostavassa kohtaamisessa on kyse asiakkaan kunnioittamisesta yksilönä, työntekijän kykyä asettua asiakkaan asemaan ja olla aito asiakastilanteissa. Lisäksi työntekijällä tulisi olla kyky ymmärtää oma ihmisyytensä ja sen avulla luoda asiakkaansa kanssa hyvä ja luottamuksellinen suhde. Työntekijän täytyy pystyä tarvittaessa olemaan jämäkkä muuttuvissa tilanteissa. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikainen ja Saarnio 2011, 105-106).

Asiakkaana oli maahanmuuttajajäitejä, joiden suomen kielen taso ei ollut kantaväestön tasolla, mikä loi tietynlaisia haasteita suunnitteluvaiheessa. Tarkoituksena oli suunnitella toimintakokonaisuus Planin Voimaisia-hankkeen oikeudet ja velvollisuudet Suomessa toimintakerroille. Haluttiin luoda ohjelman runko, jota kaikkien olisi helppo ymmärtää. Ei haluttu luoda sellaista ohjelmaa, jonka osa kokisi liian vaikeaksi ymmärtää tai osa puolestaan liian helpoksi.

Liikkeelle lähdettiin selkokieliisyydestä, sillä selkokieliisyys ja selkokielinen puhe olivat opinäytetyön keskiössä. Opinäytetyön tekijät tutustuivat selkokieliisyyteen ja harjoittelivat puhumaan selkokielisesti. Aluksi harjoiteltiin yksinkertaisten asioiden selittämistä sekä aihealueen selittämistä selkokielellä. Samaan aikaan oli huomioitava kuitenkin se, ettei puhe olisi liian hidasta tai kirjakielistä. Monet saattavat usein yhdistää selkokieliisyyteen hitaasti ja kirjakielisesti puhumisen, mutta todellisuudessa se ei ole selkokielistä puhetta. Päinvastoin selkokieli on usein puhuttua yleiskieltä ja siinä käytetään mahdollisimman yleisiä ja helppoja sanoja. Hitaasta puhetyylistä voi tulla sellainen olo, että puhuttaisiin lapselle tai jollekin, joka ei ole ihan järjissään, jolloin arvokas kohtaaminen ja tasa-arvoinen kohtelu eivät toteudu. Kaiken suunnitellun toiminnan tarkoituksena oli tukea asiakkaiden suomen kielen taitoa sekä heidän ymmärrystään aihealueesta eli heidän oikeuksistansa ja velvollisuuksista Suomessa. Näihin kiinnitettiin huomiota jo suunnitteluvaiheessa. Selkokieliisyyden lisäksi ja muistin virkistämiseksi perehdyttiin Suomessa vallitseviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Toiminnalliset tuokiot suunniteltiin niin, että mukava ja mielekäs tekeminen oli mukana jo heti suunnitteluvaiheesta lähtien. Asiakkaiden opetteluvaiheessa olevan suomen kielentaidon takia täytyi käyttää luovuutta ja puheen tueksi muita keinoja. Pyöriteltiin erilaisia ideoita siitä, mitä voitaisiin tehdä. Toimintakertoihin haluttiin luoda yksinkertaista materiaalia ja hyödyntäen luovuutta. Tuli ajatus kuvallisten menetelmien käyttämisestä ja päätettiin askarrella oikeudet ja velvollisuudet kuvakorttien muotoon. Aluksi ajateltiin kuvakorttien piirtämistä ja kuvittamista, mutta aikataulu ja kiire tulivat vastaan. Oikeuksiin ja velvollisuuksiin etsittiin sopivat kuvat internetistä ja papunetin kuvapankista. Internetistä löytyi paljon ilmaisia ja vapaasti käytäviä kuvia, joita hyödynnettiin kuvakortteihin. Tarkoitus oli, että Plan saisi toimintakertojen päätyttyä itselleen tehdyt kuvakortit. Jokaisesta oikeudesta ja velvollisuudesta luotiin siihen sopiva kuvakortti. Ongelmaksi nousi kuitenkin joidenkin oikeuksien tai

velvollisuuksien kohdalla oikeanlaisen kuvan löytäminen. Joidenkin kuvien kohdalla jouduttiin yhdistelemään muutama kuva yhdeksi kuvaksi, jotta se kuvaisi paremmin jotakin tiettyä oikeutta tai velvollisuutta. Esimerkiksi oikeus liikkua vapaasti, on vaikea esittää yhden kuvan avulla. Oli oltava tarkka kuvia valikoidessa, että kuvakortti vastaisi sitä tarkoitettavaa oikeutta tai velvollisuutta. Haastetta loi se, että täytyi valikoida ajankohtaisimmat ja tärkeimmät oikeudet ja velvollisuudet Suomessa. Oikeuksia ja velvollisuuksia on Suomessa niin paljon, että kaikkia ei pystytty ottamaan materiaalien luomiseen mukaan.

Kuvakorttien teko lähti liikkeelle siitä, että kirjoitettiin ylös ne oikeudet ja velvollisuudet, joita päätettiin käyttää materiaaleissa. Kortit muodostuivat niin, että haettiin sopiva kuva jokaiseen oikeuteen ja velvollisuuteen. Haluttiin mahdollisimman selkeä ja kuvaava kuva jokaisesta oikeudesta ja velvollisuudesta. Joihinkin oikeuksiin ja velvollisuuksiin oli hankala löytää sopivaa kuvaa ja osa kuvista oli monitulkintaisia. Suurin osa kuvista ja niihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista oli kuitenkin ymmärrettävissä ja helposti pääteltävissä. Kuvien tulostamisen jälkeen, leikattiin pahvista kortit ja kuvat liimattiin niiden keskelle. Kaikkia kuvia tehtiin kaksi kappaletta, jotta niitä pystyttiin hyödyntämään kaikissa toimintatuokioiden osissa. Paperille kirjoitettiin erot oikeuksien ja velvollisuuksien välillä, mikäli oli Suomen kansalainen tai ainoastaan Suomessa asuva henkilö. Muistiinpanojen tarkoituksena oli valmistautua tuokioita varten. Tarkoituksena oli hallita materiaalit ulkoa, mutta tarvittaessa oli oikeat vastaukset kuitenkin kirjoitettuna ylös. Kuvien oli tarkoitus toimia keskustelun aloituksena toimintatuokioissa ja sillä tavoin aihealue olisi helpommin lähestyttävissä. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin, olisiko materiaalit liian yksinkertaisia tai pitkäväteisiä osallistujien mielestä.

Hankkeen työntekijät kertoivat ryhmäkokojen vaihtelevan viikoittain. Toisinaan paikalla saattoi olla useampi äiti, mutta joskus kuitenkin saattoi olla vain yksi tai ei yhtään äitiä. Ohjelmaa suunniteltaessa otettiin huomioon osallistujien määrän vaihtelevuus. Ohjelma suunniteltiin niin, että opinnäytetyön tekijät olisivat mukana kaikessa ohjelmassa, jolloin huomioitiin se, ettei kenenkään tarvinnut osallistua toimintaan yksin. Pyrittiin pitämään ohjelma yksinkertaisena ja keskityttiin siihen, että ilmapiiri olisi turvallinen ja keskustelu olisi mahdollisimman luontaista. Tuokioita suunniteltaessa pyrittiin muistamaan, ettei tuokioissa otettaisi esille, kuinka hyvin asiat ovat Suomessa, verrattaessa esimerkiksi osallistujien kotimaihin. Oli otettava huomioon, että osallistujilla voisi olla eri mielipiteet asioista. Suomen ja muiden maiden erot eivät välttämättä ole kovin helppoja tai yksinkertaisia asioita ja siksi pyrittiin siihen, että keskustelu pysyisi ainoastaan vertailun tasolla. Tuokioiden tarkoitus ei ollut tuoda osallistujille pahaa mieltä tai muistuttaa huonoista kokemuksista. Tarkoitus oli kertoa osallistujille heidän oikeuksistansa ja velvollisuuksista Suomessa ja tukea heidän hyvinvointiaan ja osallisuutta tällä tavoin.

Kuvakortteja haluttiin hyödyntää kaikessa toiminnassa. Toimintatuokioiden alkuun suunniteltiin muistipeli, jonka tarkoitus oli toimia keskustelun virittäjänä. Tarkoitus oli suunnitella ohjelma niin, että toimintatuokiot toteutettaisiin teemalla oikeudet ja velvollisuudet Suomessa ja samat kuvakortit kulkisivat läpi koko toimintatuokion. Sanotaan, että kertaus on opintojen äiti ja tätä haluttiin korostaa toimintatuokioiden ja ohjelman suunnittelussa. Toivottiin, että oikeudet ja velvollisuudet Suomessa jäisivät paremmin mieleen, kun niitä toistettaisiin.

Muistipelin jälkeen suunniteltiin teeman pääosuus. Pääosuudessa oli tarkoitus keskustella kuvakorteista ja niiden merkityksistä. Velvollisuuksia ja oikeuksia suunniteltiin käsiteltävän niin, että niitä pohdittaisiin ryhmässä yhdessä. Tarkoitus oli, että vuorollaan jokainen osallistuja nostaisi kuvapakasta kuvakortin, joka kuvaisi jotakin oikeutta tai velvollisuutta Suomessa. Sen jälkeen pohdittaisiin yhdessä kuvakortin tarkoitusta sekä sitä, että kuuluuko se oikeuksiin vai velvollisuuksiin. Haluttiin luoda tuokioihin rento ja positiivinen ilmapiiri ja siitä syystä myös opinnäytetyön tekijät osallistuivat toimintaan. Samalla pyrittiin siihen, ettei kukaan joutuisi yksin vastaamaan tai kokemaan osaamattomuutta. Toiminta suunniteltiin niin, että se olisi yhdessä pohtimista. Tuokioiden loppuun suunniteltiin bingo, jossa samat kuvakorttien kuvat toimivat alustana ja samalla hyödynnettiin toiston kaavaa. Mikäli aikaa jäi vielä hyödynnettäväksi, suunniteltiin opinnäytetyön tekijöiden esittämä pantomiimi, johon kaikki saisivat osallistua. (Kuviossa 2) nähdään tuokioiden toimintarakenne ja kaava, jonka mukaan toimittiin.

Toimintaa suunniteltiin arvioitavan havainnoinnin, suullisten palautteiden sekä asiakkaiden ja työntekijöiden palautelomakkeiden avulla. Asiakkaille ja työntekijöille luotiin palautelomakkeet - eli strukturoidut haastattelut lomakkeen muodossa. Lomakkeisiin suunniteltiin valmiit kysymykset, joihin pyydettiin osallistujilta vastaukset. Strukturoitu haastattelu on tarkoitettu lähtökohtaisesti ryhmälle, jossa on monta jäsentä, mutta suunnitteluvaiheessa ei pystytty ennakoidaan osallistujien määrää. Palautelomakkeet oli tarkoitus täyttää toimintakertojen lopussa. Palautelomakkeet suunniteltiin siten, että kohderyhmä huomioitaisiin. Kohderyhmän huomioiminen tarkoittaa tässä tapauksessa erityisesti selkokieliäisyyden huomioimista. Palautteisiin osallistujat edustivat maahanmuuttajanäitien ryhmää Suomessa. Airaksinen ja Vilkkä (2003, 59) korostivat kirjassaan, että palautelomakkeita tehdessä kannattaa lomake tehdä kyselyyn vastaavan henkilön näkökulmasta. Palautelomakkeiden jaossa tulisi olla mukana saatekirje tai ohjeistus lomakkeen täyttämistä varten (Airaksinen & Vilkkä 2003, 59). Palautelomakkeisiin ei kuitenkaan ollut tarvetta lisätä saatekirjettä, sillä palautteen keruu äideiltä ja työntekijöiltä tapahtui heti tuokioiden jälkeen ja opinnäytetyön tekijät pystyivät kertomaan palautteen keruusta ja sen syistä sekä kykenivät ohjeistaa asiakkaita sen täytöstä. Tuokioiden alussa oli tarkoitus kertoa asiakkaille keitä opinnäytetyön tekijät ovat, mistä he tulevat, mitä tehdään ja mitä palautelomakkeilla haetaan.

Kuvio 2: Tuokioiden rakenne

Toisen toimintakerran jälkeen suunniteltiin vielä kotiin vietävä lomake oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa. Ajatus lähti liikenteeseen siitä, kun yksi Plan Internationalin työntekijöistä ehdotti, että se voisi olla kertauksen kannalta todella hyvä äideille. Haluttiin toteuttaa samaa kaavaa kuin aikaisemmin, eli selkeyttä, johdonmukaisuutta ja helposti ymmärrettävyyttä. Lomakkeen luomiseen käytettiin samoja kuvia kuin kuvakorteissa ja materiaaleissa. Haluttiin tukea äitien oppimista toiston ja kertauksen avulla. Lomake suunniteltiin niin, että siihen lisättiin pienet kuvat oikeuksista ja velvollisuuksista. Lomakkeen toiselle puolelle laitettiin oikeudet ja toiselle velvollisuudet. Kuvien perään kirjoitettiin lyhyesti oikeuden tai velvollisuuden määritelmä. Kotiin vietävä lomake on nähtävissä (liitteessä 4.).

6.2 Toteutus

Tuokioiden toteutuksiin lähdettiin mukaan avoimin mielin, mutta valmistautuneena. Oli haastavaa ennakoida, miten toiminnot tulisivat sujumaan tai millainen asiakasryhmä olisi kyseessä. Tuokioiden ohjelma ja runko oli suunniteltu huolella ja tarkasti, mutta muuttujana toimi aika ja sen hallinta. Ajan kuluminen riippui osallistujien aktiivisuudesta, määrästä ja osaamisesta. Jokainen toimintakerta toteutettiin saman kaavan mukaisesti, mutta jokainen toimintakerta oli siitä huolimatta erilainen. Ensimmäisen ja toisen toimintakerran jälkeen oli myös mahdollisuus kehittää ja parantaa omaa toimintaa sekä materiaalien toimivuutta.

6.2.1 Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäinen toimintakerta järjestettiin Matinkylässä sijaitsevassa kerhotilassa. Toteutus ensimmäisellä kerralla aloitettiin pienellä jutustelulla ja tutustumisella. Esillä oli pientä tarjottavaa ja tunnelma oli suhteellisen rento. Kaikki kirjoittivat itselleen nimilaput. Nimikylttien avulla haluttiin tehdä tuokioista asiakaslähtöisempiä. Opinnäytetyön tekijät halusivat olla asiakkaiden eli äitien kanssa samalla tasolla - etunimen tietäminen itsessään madaltaa asiantuntijan ja asiakkaan välistä asetelmaa. Tila, jossa toiminnot pidettiin, oli luokkahuoneen näköinen. Tilasta löytyi pöytiä ja tuoleja sekä taulu, johon pystyi piirtämään ja kirjoittamaan. Kaikki tarpeellinen löytyi paikan päältä. Äitejä tuli paikalle neljä, joista yksi oli epävirallisesti äitien lastenhoitaja. Jo alussa selvisi, että yhden äidin suomen kielen taito ja ymmärrys ei ollut kovin kehittyneellä tasolla ja tämä haluttiin ottaa huomioon. Haluttiin huomioida ja varmistaa, että asiakas ymmärtäisi asiasisällön. Lastenhoitaja hallitsi tulkinnan osan, sillä hän puhui muiden äitien kanssa samaa kieltä. Tämä puolestaan auttoi opinnäytetyön tekijöitä asiasisällön selittämisessä. Tarkoitus oli kuitenkin, että jokainen äiti pyrki itse keskustelemaan ja ymmärtämään asiasisällön. Opinnäytetyön tekijät halusivat kannustaa äitejä osallistumaan omien mahdollisuuksiensa mukaan, mutta jos he eivät ymmärtäneet jotain, oli hyvä, että paikalla oli joku, joka osasi tulkata. Äitien mukana oli tyttäriä, jotka menivät toiseen tilaan Plan Internationalin työntekijän kanssa. Opinnäytetyön tekijät jäivät asiakkaiden ja yhden Planin työntekijän kanssa luokkahuonetilaan. Opinnäytetyön tekijät esittelivät itsensä asiakkaille ja kertoivat mitä olivat tulleet tekemään Voimanasia-hankkeeseen.

Alkujutustelun jälkeen aloitettiin itse toiminta. Itse toiminta alkoi muistipelillä. Kuvakortit levitettiin pöydälle kuvapuolelta alaspäin ja niin, että kaikki osallistujat ylettyivät niihin. (Kuviossa 3) on nähtävillä ensimmäisen toimintakerran muistipelin pelaamista. Äitejä ei tarvinnut juurikaan ohjeistaa, sillä muistipeli oli heille jo ennestään tuttu peli. Vuorotellen yritettiin etsiä kuvakorteista pareja. Kaikki vaikuttivat innostuneilta ja ehkä hieman jännittyneiltä. Tunnelma oli suorastaan hilpeä. Kaikki innostuivat, jos joku löysi kuvaparin. Muistipelin avulla tilanne muuttui rennoksi jo heti alusta lähtien. Opinnäytetyön tekijöidenkin jännitys raukesi muistipeliä pelatessa.

Kuvio 3 : Muistipeli

Muistipelin loputtua oli vuorossa oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen ja niiden asettaminen Suomessa vallitsevien oikeuksien ja velvollisuuksien alle. Äideille kerrottiin, että he saivat vuorotellen valita pöydältä kuvakortin ja pohtia, mitä se tarkoitti. Mikäli tämä äiti ei ollut aivan varma kuvakortin merkityksestä, pohdittiin sitä yhdessä. Kun kuvakortin merkitys selveni, mietittiin, että kuuluiko se oikeuksiin vai velvollisuuksiin. Kun kaikki kuvakortit oli aseteltu oikeuksien ja velvollisuuksien alle, kerrottiin asiakkaille muutamista oikeuksien ja velvollisuuksien eroista muun muassa Suomen kansalaisuuden osalta. Kerrottiin, että mikä ero on miesten ja naisten oikeuksissa ja velvollisuuksissa. Äidit tiesivät suhteellisen hyvin mitä oikeudet ja velvollisuudet tarkoittivat ja kuuluivatko ne oikeuksien vai velvollisuuksien alle. Lopuksi kerrattiin vielä kaikki oikeudet ja velvollisuudet sekä kysyttiin osallistujilta, että olivathan he ymmärtäneet kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien merkityksen.

Seuraavaksi oli tarkoitus keskustella yhdessä. Aloitettiin niin, että pöydälle asetettiin kaikki kuvakortit kuvapuoli ylöspäin. Opinnäytetyön tekijät halusivat keskustella aihealueesta äitien kanssa. Tarkoituksena oli kuitenkin luoda avoin ja rento ilmapiiri ja ketään ei haluttu painostaa tai pakottaa kertomaan mitään, mitä ei haluaisi kertoa. Äideille kerrottiin siitä, kuinka Suomessa on paljon oikeuksia ja velvollisuuksia ja suurimmalla osalla ihmisistä on samanarvoiset oikeudet riippumatta esimerkiksi kansalaisuudesta, uskonnosta tai etnisestä taustasta. Äideiltä kysyttiin heidän ajatuksiaan aiheesta ja tästä muodostui keskustelua kotimaan ja Suomen eroista oikeuksien ja velvollisuuksien suhteen. Äidit kertoivat avoimesti koetuista eroista. Opinnäytetyön tekijät eivät halunneet korostaa Suomen paremmuutta, sillä joku äideistä saattoi kokea kotimaassaan asioiden olevan paremmin kuin Suomessa. Eräs äideistä oli

hyvin aktiivinen osallistumaan keskusteluun ja hän kertoi muun muassa naisen asemasta ja siitä, kuinka hän voi Suomessa mennä kauppaan yksin ja kävellä missä hän haluaa ilman miehensä seuraa. Toisin oli ollut hänen kotimaassaan. Kun keskustelua oli käyty jonkun aikaa, pyydettiin äitejä valitsemaan kuvakorteista kaksi itselle tärkeää oikeutta tai velvollisuutta. Myös opinnäytetyön tekijät ja Plan Internationalin työntekijä osallistuivat kuvakorttien valintaan. Kun kuvakortit oli valittu, kaikki kertoivat toisilleen, miksi oli valinnut juuri nuo kaksi kuvakorttia ja miksi ne olivat tärkeitä itselle. Yksi äideistä ei pystynyt puhumaan, mutta hän kirjoitti puhelimeensa vastauksensa ja pääsi osallistumaan keskusteluun.

Kolmanneksi ohjelmanumeroksi oli suunniteltu bingo. Asiakkaille selitettiin, kuinka bingoa pelataan. Useimmat tiesivät jo ja olivat pelanneet sitä aikaisemmin. Heille jaettiin valmiiksi tulostetut bingolaput, joissa oli käytetty samoja kuvia kuin kuvakorteissa. Asiakkaille annettiin kynät ja varmistettiin vielä, että he tiesivät, kuinka pelata. Opinnäytetyön tekijät sekoittivat kuvakortit ja vetivät pakasta yhden kortin kerrallaan. Aina kun kuvakortti paljastui, asiakailta kysyttiin vielä sen tarkoituksesta ja merkityksestä. Sen jälkeen he saivat rastita kyseisen kuvan omalta bingolapulta, mikäli heiltä löytyi samanlainen kuva. Bingon pelaamiseen ei kulunut kovin paljon aikaa, sillä bingoruutuja oli vain yhdeksän. Yksi äideistä voitti ja hän sai palkinnoksi Fazerin suklaalevyn. Bingo pelattiin niin nopeasti, että aikaa jäi vielä pantomiimille.

Opinnäytetyön tekijät esittivät Suomessa vallitsevia oikeuksia ja velvollisuuksia pantomiimin muodossa. Äidit yrittivät arvata, mistä oikeudesta tai velvollisuudesta oli kyse. Äidit arvasivat jokaisen esitetyn oikeuden ja velvollisuuden todella nopeasti. Arvailujen lomassa oli mukana naurua ja kaikilla vaikutti olevan mukavaa. Loppuun suunnitellulla pantomiimilla oli tarkoitus lopettaa toimintatuokio iloiseen ja mukavaan tekemiseen.

Pantomiimin loputtua äideille annettiin palautelomakkeet ja heitä ohjeistettiin niiden täyttämisessä. Plan Internationalin työntekijällekin annettiin palautelomake. Äideille oli suunniteltu hyvin helppo ja yksinkertainen palautelomake ja ainoastaan yksi äiti kaipasi hieman apua sen täytössä. Äidit kiittivät kovasti toimintatukioista. He mainitsivat Planin työntekijälle, että kaipaivat enemmän tämän tyyppistä ohjelmaa. Opinnäytetyön tekijät kysyivät vielä suullisesti äideiltä, että oppivatko he mitään ja kaikki vastasivat oppineensa uutta. Yksi äideistä mainitsi oppineensa montakin uutta asiaa hänen oikeuksistansa ja velvollisuuksistansa. Kun asiakkaat olivat lähteneet, jäivät opinnäytetyön tekijät keskustelemaan Planin työntekijän kanssa. Käytiin läpi suullisesti Planin työntekijän täyttämää palautelomaketta. Hän kehui erityisesti käytettyjä materiaaleja - eli kuvakortteja. Muistipeli ja pantomiimi olivat toimivia ja hän oli pitänyt niistä kovasti. Lisäksi puhuttiin muutamasta kuvasta, jotka kannattaisi muuttaa selkeämmiksi. Opinnäytetyön tekijät lupasivat muuttaa nämä kuvat uusiin, parempiin kuviin. Kaiken kaikkiaan hän piti toimintatuokiosta ja vaati saada materiaalit Plan Internationalin käyttöön mahdollisimman pian.

6.2.2 Toinen toimintakerta

Toista toimintakertaa kohtaan oli opinnäytetyön tekijöillä jo varmempi ote ohjaajana toimisesta ja ohjelman rungosta. Toiminta järjestettiin Hakunilan koulussa. Vuorossa oli toinen toimintakerta ja se tarkoitti sitä, että oli eri asiakkaat kuin ensimmäisellä kerralla ja tila oli erilainen. Paikalle ilmestyi aluksi Plan Internationalin työntekijät ja Voimanasia-hankkeen nuoria. Planin työntekijä ilmoitti, että äitejä ei olisi tulossa ollenkaan, mutta hetken kuluttua heitä saapui paikalle kuitenkin kaksi. Myös lastenhoitaja oli jälleen mukana toiminnassa. Eräs äiti toi mukanaan poikansa, joka ei malttanut jättää äitiään, joten hän osallistui myös toimintaan. Tila oli tällä kertaa hyvin erilainen kuin ensimmäisellä toimintakerralla. Käytössä oli käytävä, johon kannettiin pöytä ja tuoleja toisesta huoneesta. Ratkaisu toimi hyvin, sillä tilaa oli paljon ja häiriötekijöitä ei ollut. Tilanne vaati ratkaisutaitoa ja nopeita päätöksiä opinnäytetyöntekijöiltä. Ohjelma alkoi samalla tavalla kuin ensimmäisellä toimintakerralla.

Jälleen kirjoitettiin nimikyltit ja kerrottiin, keitä opinnäytetyön tekijät olivat sekä mitä he aikoivat tehdä toimintatuokiolla. Kaikkia pyydettiin istumaan pöydän ympärille. Kuvakortit asetettiin jälleen pöydälle kuvapuolelta alaspäin. Aloitettiin muistipeli. Muistipelin ohjeistus tapahtui samalla tavalla kuin ensimmäiselläkin toimintatuokiolla. Ohjeistus ei herättänyt kysymyksiä, sillä muistipeli oli jälleen tuttu äideille. Muistipeli aiheutti hilpeyttä ja innostusta. Eroa ensimmäiseen kertaan toi yhden äidin pojan mukana oleminen. Täytyi ottaa huomioon lapsen osallisuus ja häntä haluttiin kannustaa mukaan toimintaan. Jälleen kerran lastenhoitajan tulkin roolia tarvittiin, sillä toinen äideistä ei puhunut kovin hyvin suomea. Vaikutti kuitenkin siltä, että hän ymmärsi suhteellisen hyvin, mistä puhuttiin. Tässä ryhmässä huomattiin, että äidit uskalsivat puhua ja keskustella hyvin rohkeasti, vaikka heidän suomen kielen taito ei ollutkaan kovin hyvä. Kenenkään puhumista ei haluttu rajoittaa. Opinnäytetyön tekijät yllättyivät äitien suomen kielen taidoista, sillä he olivat olleet siinä ymmärryksessä, etteivät äidit osaa juuri lainkaan puhua suomea.

Seuraavaksi otettiin asiakkaiden kanssa puheeksi oikeuksien ja velvollisuuksien erot. Asiakkaat valitsivat jälleen yhden kuvakortin kerrallaan ja pohdittiin, mitä se tarkoitti ja kuuluiko se oikeuksiin vai velvollisuuksiin Suomessa. Tunnelma oli todella rento, mutta samaan aikaan intensiivinen ja miellyttävä. Keskustelu oli soljuvaa, vaikka selkokieli oli vahvasti mukana keskustelussa. Oikeuksien ja velvollisuuksien erottelun jälkeen käytiin äitien kanssa taas keskustelua oikeuksien ja velvollisuuksien eroista kotimaan ja Suomen välillä. Keskustelu kesti vähän pidempään kuin ensimmäisellä toimintakerralla, vaikka äitejä oli vain kaksi. Tässä ryhmässä äitien kielitaito oli heikompi ja siitä syystä sanojen ja lauseiden muodostamisessa kului enemmän aikaa. Äidit olivat hyvin avoimia ja kertoivat rohkeasti omista ajatuksistaan. Keskustelun jälkeen oli vuorossa itselle tärkeimpien oikeuksien ja velvollisuuksien valinta. Yhdelle äidille tuotti vaikeuksia valita kaksi, sillä hän koki kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien olevan hä-

nelle tärkeitä. Äitiä kehoitettiin valitsemaan kuitenkin hänelle kaksi kaikkein tärkeintä tai puhuttelevinta. Saatiin jälleen aikaan rikas keskustelu kaikille tärkeistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

Tuokion lopussa saivat asiakkaat taas pelata bingoa. Toiselle toimintatuokiolle oli suunniteltu uusi bingo, jossa oli aikaisempaa toimintakertaa enemmän bingoruutuja. Bingo kesti hieman pidempään kuin ensimmäisellä toimintakerralla. Tästä huolimatta tälläkin toimintakerralla jäi aikaa pantomiimille ja opinnäytetyön tekijät onnistuivat naurattamaan ja innostamaan asiakkaita näyttelytaidoillaan. Asiakkaat jopa toivoivat lisää ja opinnäytetyön tekijät keksivät vielä muutamia aiheita esitettäväksi. Pantomiimin jälkeen asiakkaille, Planin työntekijälle ja lastenhoitajalle annettiin palautelomakkeet. Lastenhoitajalle annettiin tällä kertaa ohjaajille tarkoitettu lomake, sillä häneltä haluttiin kuulla eroja ja kehityskohteita ensimmäisen ja toisen toimintatuokion välillä. Asiakkaita ei tarvinnut juurikaan neuvoa palautelomakkeen täytössä. Yksi äideistä sanoi, että toimintatuokio oli hänen mielestään paras ohjelma, mitä hän oli tähän asti kokenut. Suullisen palautteen ja yhteisen keskustelun aikana selvisi, että molemmat äidit olivat pitäneet ohjelmasta ja materiaaleista todella paljon. He kokivat oppineensa paljon uutta.

Plan Internationalin työntekijä oli eri kuin ensimmäisellä toimintakerralla. Hänellä ei siis ollut vertailukohtaa ensimmäiseen tuokioon verrattuna. Hän kehui toimintaa kovasti ja mainitsi erityisesti pitävänsä materiaaleista. Hän ehdotti, että jos opinnäytetyön tekijät ehtisivät ja olisivat kiinnostuneita, he voisivat tehdä Voimanasia-hankkeen asiakkaille kotiin vietävän lomakkeen heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa. Ajatuksena olisi, että asiakkaat pääsisivät kertaamaan ja toistamaan oppimaansa. Käytössä olisi samat kuvat kuin kuvakorteissa. Opinnäytetyön tekijät lähtivät toteuttamaan tätä ideaa.

6.2.3 Kolmas toimintakerta

Kolmannen toimintakerran kaava toistui suunnilleen samalla tavalla kuin kahdella ensimmäiselläkin kerralla. Toiminta järjestettiin Kontulan ostoskeskuksessa sijaitsevassa kerhotilassa. Tila oli jälleen erilainen ja asiakasryhmä oli eri kuin kahdella aikaisemmalla kerralla. Kerhotila muistutti tavallista oleskelu- ja kerhotilaa. Siellä oli yksi yhteinen tila, jossa oli eteinen ja oleskelutila ja samassa tilassa oli mahdollista tehdä ruokaakin. Lisäksi tilassa oli yksi erillinen huone, jossa toiminta järjestettiin. Huoneessa oli iso pöytä ja tuoleja sen ympärillä. Huoneesta löytyi taulu, johon pystyi kirjoittamaan ja piirtämään. Huone oli todennäköisesti tarkoitettu niin sanottuun kokouskäyttöön tai opiskeluun. Paikalle oli tarkoitus tulla useampi äiti, mutta jostain syystä toimintaan pääsi osallistumaan vain yksi äiti. Äidillä oli mukana kolme pientä lasta, joista lastenhoitajan oli tarkoitus huolehtia. Toimintaan osallistuva Plan

Internationalin työntekijä oli myös tällä toimintakerralla eri kuin kahdessa aikaisemmassa tuokiassa. Ennen tuokion alkua asiakkaan kanssa juteltiin syömisen lomassa ja kerrottiin toiminnan kulusta. Äideille suunnattuun toimintaan siirryttiin kahvittelemisen jälkeen.

Toiminta oli sovitettava ja suunniteltava uuteen tilaan ja oli toimittava sen antamien mahdollisuuksien puitteissa. Toiminta alkoi samalla tavalla kuin aikaisemmillä tuokioilla. Aluksi keskusteltiin hieman, seuraavaksi pelattiin muistipeliä ja tässä vaiheessa asiakkaan lapsi tuli äitinsä luokse. Lastenhoitaja yritti pyytää lapsen mukaansa, mutta lapsi ei ollut halukas jättämään äitiään. Äiti otti lapsen syliin ja muistipelin pelaaminen jatkui. Toiminta muuttui siten, että oli otettava huomioon asiakkaan lapsi ja äidin huomion herpaantuminen. Muistipeli saatiin pelattua loppuun, mutta sen pelaamiseen kului enemmän aikaa lapsen ollessa mukana. Seuraavaksi suoritettiin oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen ja niiden asettaminen Suomessa vallitsevien oikeuksien tai velvollisuuksien alle. Äiti osasi erittäin hyvin tunnistaa kuvakorttien merkityksen. Lisäksi hän tiesi, oliko kyseessä oikeus vai velvollisuus. Tämäkin osio sujui hieman hitaasti, sillä äiti yritti samaan aikaan pitää lapsensa tyytyväisenä. Se ei kuitenkaan vaikuttanut toimintaan oleellisesti. Seuraavaksi keskusteltiin eroista kotimaan ja Suomen välillä. Äiti mainitsi muutamista asioista, mutta keskustelu ei ollut kovin pitkä.

Loppuun suoritettiin vielä bingo, mutta pantomiimia ei keretty tai pystytty esittämään, kun asiakkaan lapsi alkoi itkeä ja vaati huomiota äidiltään. Opinnäytetyön tekijöiden oli oltava muutosvalmiita ja toimittava tilanteen mukaan. Loppuun jäi enemmän aikaa Planin työntekijän kanssa keskusteluun. Planin työntekijältä kysyttiin, että mitä mieltä hän oli tuokiosta ja materiaaleista. Hän kertoi pitäneensä tuokiosta kovasti ja materiaalit olivat erinomaisia. Hän olisi kuitenkin toivonut hieman enemmän aiheesta keskustelua asiakkaan kanssa. Keskustelun lyhyteen vaikutti se, että asiakkaan lapset kävivät tilassa useaan otteeseen ja puolesta välissä yksi lapsista tuli äidin syliin ja vaati huomiota, mikä puolestaan vei pois keskittymistä tuokion toiminnasta. Planin työntekijä toivoi saavansa materiaalit heidän käyttöönsä mahdollisimman pian.

6.3 Arviointi

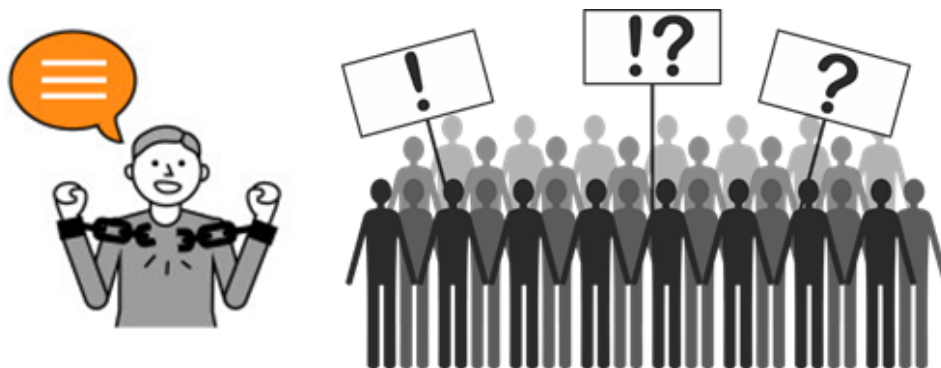
Materiaalien toimivuutta havainnointiin. Jo ensimmäisen tuokion jälkeen huomattiin, että muutama kuvakortti oli liian vaikeasti tulkittavia ja ymmärrettäviä. Siitä syystä ne päätettiin vaihtaa uusiin paremmin havainnollistaviin kuvakortteihin. Kuvakorttien ja pelaamisen avulla luotiin toimintatuokioihin hyvä pohja keskustelua ja aiheen pohtimista varten. Materiaalit vaikuttivat toimivan jo ensimmäisestä tuokiosta lähtien. Kaikkien toimintakertojen jälkeen saatiin paljon positiivista palautetta materiaaleista ja niiden toimivuudesta. Kuviossa 4 on nähtävillä käytetyt kuvakortit. Ensimmäisen toimintakerran palautteiden perusteella muutettiin kaksi kuvakorttia seuraavia toimintakertoja varten. Kuvakortit, jotka vaihdettiin, olivat sananvapaus ja kokoontumisvapaus. Nämä kaksi oikeutta olivat vaikeita esittää kuvina ja niin,

että ne olisivat helposti ymmärrettäviä. Lopulta löydettiin kuitenkin sellaiset kuvat, jotka vastasivat parhaalla mahdollisella tavalla kyseisiä oikeuksia.

Kuvio 4: Materiaali

Ensimmäisen toimintatuokion jälkeen vaihdetut kuvat näkyvät kuviossa 5. Asiakkaiden kanssa käytävän keskustelun avulla selvitettiin kuvien tarkoitus, mikäli niiden merkitys ei heti selvinnyt heille. Kuvien vaihtamisen seurauksena oli helpompi ymmärtää kuvakorttien tarkoitus. Ne myös kuvasivat paremmin sananvapautta ja kokoontumisvapautta. Näiden kuvien vaihtamisella kehitettiin materiaalia entistä paremmaksi ja toimivammaksi. Haluttiin, että materiaalit vastaisivat niiden tarkoitusperää mahdollisimman hyvin.

Kuvio 5: Vaihdetut uudet kuvat: sananvapaus ja kokoontumisvapaus

Tuokit oli suunniteltu hyvin täyteen ja niihin oli sisällytetty paljon asiaa. Toisen toimintatuokion jälkeen toivottiin, että opinnäytetyön tekijät tekisivät vielä asiakkaille tarkoitettun

kotiin vietävän muistilistan heidän oikeuksistansa ja velvollisuuksistansa Suomessa. Kotiin vietävä muistilista on nähtävissä (liitteessä 4). Muistilistaan koottiin kaikki tuokiossa käytetyt oikeudet ja velvollisuudet kuvineen. Haluttiin kehittää toimintaa niin, että se olisi asiakasläh- töistä ja asiakkaan tarpeen huomioimista. Tekemällä kotiin vietävän muistilistan, haluttiin ke- hittää opinnäytetyötä ja sen tavoitteita liittyen asiakaslähtöisyyteen. Lisäksi haluttiin antaa asiakkaille mahdollisuus palata tuokioissa käsiteltyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Viimeisen eli kolmannen toimintatuokion jälkeen pohdittiin kehittämiskohteita ohjaaajuuden, selkokielen ja materiaalien kannalta. Pohdittiin, kuinka roolijakoa ja toimintatuokion kulkua olisi voitu suunnitella tarkemmin. Toimintoihin lähdettiin mukaan rennolla otteella, mikä on toisaalta hyvä asia, mutta viimeistellyssä suunnitelmassa tulisi paremmin huomioitua rooli- jako, mahdolliset tukikysymykset ja muut huomiot, joita opinnäytetyön tekijöillä olisi voinut olla enemmän. Ei haluttu luoda liian tarkkaa ja suunnitelmallista ohjelmaa, sillä aina oli ol- tava muutosvalmis. Olisi kuitenkin voinut tarkemmin huomioida, kuinka toimia tilanteessa, jossa osallistujia on vain yksi tai jos asiakkaiden lapset olivat mukana tuokioissa.

Havainnoinnin lisäksi tuokioita arvioitiin palautelomakkeilla. Palautelomakkeet työstettiin asi- akkaille eli äideille sekä jokaiseen tuokioon osallistuvalla Planin työntekijälle. Palautelomak- keet jaettiin tuokioiden lopussa. Asiakkaiden palautelomakkeiden avulla haluttiin tietää, kuinka selkokielen käyttö sujui, opittiinko uutta, autettiin asiakkaita ymmärtämään ai- healuetta ja varmistettiin ymmärtäminen. Maahanmuuttajaäideille tehtävä palautelomake toimi tavoitteensa mukaisesti eli oli selkeä ja tarpeeksi yksinkertainen. Äidit osasivat vastata palautelomakkeisiin ja eivät juurikaan tarvinneet apua niiden täytössä. Äitien suomen kielen taidot vaihtelivat, mutta helppojen kysymysten ja kuvien avulla palautelomakkeeseen oli helppo vastata ja vastaajat ymmärsivät mitä siinä haettiin. Palautelomakkeen lisäksi asiak- kailta kysyttiin suullisesti palautetta, johon opinnäytetyön tekijät saivat vastauksia. Suullinen palaute oli positiivista. Palautteita olisi kuitenkin hyvä kyseenalaistaa ja huomioida niiden luotettavuus, kun kyseessä on asiakkaat, joiden kielitaidot eivät vastaa valtaväestön tasoa. (Liitteessä 2) on nähtävissä äideille suunnattu palautelomake.

Työntekijöiden palautelomakkeessa oli avoimia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä haluttiin saada palautetta enemmän tuokioiden rakenteesta ja onnistumisesta. Työntekijöiden palaut- teista haluttiin kuulla arviointia selkokielisyyden käytöstä sekä toiminnan kehittämisehdotuk- sista. Toimintaa haluttiin kehittää heidän palautteidensa perusteella, jotta se palvelisi heidän tarkoitusperiään ja asiakastyytyväisyyttä. (Liitteessä 3) on nähtävissä työntekijöiden palaute- lomake. Työntekijöillekin suunnattu lomake oli selkeä ja yksinkertainen. Lomaketta täytettiin toimintatuokion aikana ja sen jälkeen. Tuokion lopussa opinnäytetyön tekijät ja työntekijä kävivät läpi täytetyn lomakkeen.

Työntekijöiden palautelomakkeissa keuhuttiin kovasti materiaaleja. Kaikissa palautteissa toivottiin, että materiaalit saataisiin mahdollisimman nopeasti Planin käyttöön. Materiaalien kovan kysynnän johdosta ne annettiin heidän käyttöönsä heti viimeisen toimintatuokion loputtua. Avoimissa kysymyksissä kysyttiin ohjaajilta, mikäli he kokivat äitien oppineen uutta. Kaikissa palautelomakkeissa vastattiin, että uskottiin äitien oppineen uutta. Ohjaajilta haluttiin myös tietää, mikäli opetus oli ollut selkokielistä. Siihen kaikki ohjaajat vastasivat, että opetus oli ollut selkeää ja puhe selkokielistä. Työntekijöiltä kysyttiin myös, saivatko he uudenlaisia ideoita opinnäytetyön tekijöiltä toimintatuokioihin liittyen. Kaikissa palautteissa vastattiin, että uusia ideoita oli saatu. Yhden palautteen mukaan oli oivallettu, että toimintaa voi lähteä rakentamaan myös pelien muodossa. Aikaisempina vuosina aihealue oli esitetty diaesityksen muodossa, mutta jatkossa voi olla, että Plan hyödyntää opinnäytetyön tekijöiden ideoita toteutuksessa. Kaiken kaikkiaan Planin työntekijöiden palautteiden perusteella opinnäytetyön tekijöiden toimintaan oltiin tyytyväisiä ja materiaaleista oltiin erittäin kiitollisia. Kaikkia toimintatuokioissa käytettyjä menetelmiä ja materiaaleja on hyödynnetty Planin toiminnassa ja tullaan jatkossa hyödyntämään.

Palautelomakkeiden lisäksi tuokioita arvioitiin suullisten kommenttien ja palautteiden perusteella. Palautelomakkeet olivat osa opinnäytetyön kirjallista arviointia, mutta suulliset kommentit tukivat kirjallisia palautteita. Asiakkailta oli mahdollisuus ilmaista omia ajatuksiaan suullisten kommenttien avulla. Suullisten palautteiden perusteella asiakkaat pitivät kovasti tuokioista, ja osa asiakkaista toivoi lisää saman tyyppistä ohjelmaa Planilta. Asiakkaat vaikuttivat myös iloisilta ja ennen kaikkea, he mainitsivat pitäneensä hauskaa ja oppineensa uutta.

7 Opas

Toinen puoli opinnäytetyöstä koostuu selkokielen käyttöoppaasta maahanmuuttajaryhmien kanssa toimimiseen. Oppaan avulla tuetaan molemminpuolista ymmärrystä asiakkaan ja työntekijän välillä ja annetaan keinoja helpottamaan kommunikointia. Kulttuurierot ja kielimuuri voivat usein olla haasteita työskennellessä maahanmuuttajien kanssa. Selkokieli ja luovuuden hyödyntäminen kommunikaation tukena voi helpottaa oikeanlaista kohtaamista ja edesauttaa molemminpuolista ymmärrystä. Opas on tarkoitettu Plan Internationalin työntekijöille, yhteistyökumppaneille ja vapaaehtoisille, jotka tulevat työskentelemään Planin Voimanaset-hankkeessa maahanmuuttajien kanssa. Oppaan kautta tuodaan esille selkokielen tärkeys ja sen merkitys ymmärretyksi tulemisessa. Opas liitettiin opinnäytetyöhön vasta myöhemmin, joten sen esittely on laajuudeltaan pienempi kuin toiminnallisten tuokioiden esittely. Tässä kappaleessa käsitellään oppaan koko prosessia idean syntymisestä lähtien.

7.1 Suunnittelu

Oppaan ohjeistus tilaajalta oli seuraavanlainen; selkeä opas selkokielen käytöstä niin suullisessa kuin kirjallisessakin viestinnässä. Tilaaja toivoi kohdennettuja huomioita maahanmuuttajainasiin ja -äiteihin, harjoitteita ja esimerkkejä keinoista, joilla voisi kehittää omaa puhetta selkokielisemmäksi.

Oppaat kirjoitetaan yleensä käskymuodossa, jotta lukija ymmärtäisi, mitä hänen tulee tehdä onnistuakseen. Erityisesti ruuanlaittoon ja urheiluun liittyvät oppaat kirjoitetaan usein käskymuotoon. Tee näin, älä näin. Kun imperatiivi on oman edun mukaista, ei käsky tunnu ilkeältä. (Kotimaisten kielten keskus 2020). Tätä toteutettiin Planille suunniteltavassa oppaassa. Planilla työskentelevät vapaaehtoiset ja heidän työntekijänsä tulevat lukemaan opasta, jolloin käskytymuoto voi tehokas keino auttaa muistamaan asiakastilanteissa huomioonotettavia asioita. Oppaassa hyödynnettiin imperatiivimuotoja, kun haluttiin muotoilla lauseita selkokielen käytöstä.

Opinnäytetyön tekijöiden työstäessä opasta oli oma tekeminen ja kirjoittaminen saattanut soikaistua, kuten usein omaa tekstiä kirjoittaessa. Omien tietojen ja ajatusten ulosanti ei välttämättä aina esittäydy niin selkeällä tavalla kuin toivottaisiin. Oppaassa oli otettava huomioon itsestäänselvyyksien ilmaiseminen ja oli otettava huomioon selkeys uusien näkökulmien esille tuomisessa niin, että opas olisi johdonmukainen, selkeä ja helposti ymmärrettävä (Kotimaisten kielten keskus 2020). Selkeä rakenne tulisi olla perustana jokaisessa oppaassa. Oppaasta tulisi käydä ilmi selkeästi mitä sillä haetaan ja miten lukija siitä hyötyy. Asiat olisi hyvä esittää järjestelmällisesti ja vaiheittain, jotta lukija ymmärtää sisällön. (Kotimaisten kielten keskus 2020.)

Oppaassa ohjeistetaan lukijaa selkokielen käytössä ja otetaan erilaisia huomioita esille aihealueesta ja asiakasryhmästä. Oppaan lopusta löytyy harjoitteita oman selkokielen kehittämistä varten. Oppaaseen on koottu tärkeimpiä huomioitavia asioita. Lähes jokaisen sivun oikealla puolella on ”Muista nämä” kohta, jonka tarkoituksena on painottaa lukijalle kappaleen tärkeimpiä asioita. Opas käsittelee selkokieltä, mutta myös maahanmuuttajia eli sen tarkoitus on käsitellä selkokielistä työskentelyä maahanmuuttajien kanssa. Oppaassa kerrotaan maahanmuuttajien kulttuurieroista sekä huomioidaan heidän kohtaamisensa ja sen tärkeys. Huomioon otetaan kunnioitus ja arvostus heitä ja heidän kulttuuriaan kohtaan. Oppaasta tulisi välittyä arvostus ja kunnioittava kohtaaminen.

7.2 Toteutus

Toteutus alkoi tutustumisella selkokielisiin materiaaleihin ja julkaisuihin. Tämä oli olennainen ja tärkeä osa toteutusta. Materiaaleihin tutustumisen jälkeen oppaan työstäminen oli mahdollista aloittaa. Oppaan oli oltava mahdollisimman selkeä ja helposti ymmärrettävä, kuten

suunnitteluvaiheessa jo ajateltiin. Oppaaseen alkoi syntyä sisältöä ja sisällys suunniteltiin valmiiksi ja rungoksi oppaalle. Rungon rakentamisen jälkeen alettiin suunnitella ja toteuttaa oppaan ulkoasua. Jotta oppaan tarkoitus ei jäisi epäselväksi, pidettiin mielessä koko prosessin ajan yksinkertaisuus, siisteys ja selkeys toteutuksessa. Oppaan runkoa ja sisältöä pohdittiin pitkään. Otsikot ja väliotsikot pohdittiin tarkkaan, jotta saatiin selkeät otsikot oppaalle. Otsikot ovat aina tärkeässä roolissa, sillä ne johdattelevat lukijaa tekstin sisältöön. Otsikointien jälkeen pohdittiin, mihin termistöön syvennyttäisiin ja mistä näkökulmasta opasta työstettäisiin. Tässä yhteistyökumppanin toiveet ja tavoitteet otettiin huomioon. Haluttiin toteuttaa täysin Planin toiveiden mukainen sisältö.

Oppaassa haluttiin korostaa kuvien käytön merkitystä selkokielen tukena. Tämä näkyy oppaassa siten, että tekstiä ja sen ymmärrystä tukemaan on lisätty runsaasti kuvia. Kuvien avulla haluttiin luoda lukijalle monipuolisempi kuva selkokielestä, sen käytöstä ja sitä tukevista menetelmistä. Kuvien hyödyntämisen lisäksi oppaassa on hyödynnetty luovuutta ja erilaisia harjoitteita. Oppaassa kehoitetaan lukijoita hyödyntämään luovuutta ja pelejä selkokielen tueksi. Tekijät tuovat oppaassa erilaisia esimerkkejä, miten hyödyntää taidetta, musiikkia ja kuvia selkokielen tukena.

Opas kertoo hieman maahanmuuttajista ja erityisesti maahanmuuttajanaisista ja -äideistä. Selkokielen käyttö ja sen opettelu on kuitenkin tärkeimmässä roolissa oppaassa. Planin toiveena oli tehdä oppaaseen lyhyitä ohjeistuksia laajemman tekstiosuuden lisäksi. Sivuille on koottu pieniä tiivistelmiä kappaleista ja tärkeimpiä huomioita lyhyiksi ohjeistuksiksi. Oppaan sisältö koostuu maahanmuuttajatermistöstä, maahanmuuttajanaisiin liittyvistä huomioista, selkokielen selityksistä, ohjeistuksesta puheen pitämisestä selkokielellä, ohjeistuksesta selkokieliseen kirjoittamiseen sekä luovuuden käyttämisestä selkokielen tukena.

Opasta työstettiin marraskuusta 2019 helmikuuhun 2020 asti. Tuona aikana perehdyttiin tarkasti aiheeseen ja selvitettiin Planin toiveet oppaasta. Kuvat ja tekstit saatiin valittua ja runko rakennettua oppaaseen. Mallia aikaisemmasta oppaasta ei ollut, joten luotiin selkeä ja visuaalinen opas. Opinnäytetyön tekijät halusivat ottaa toteutusvaiheessa huomioon ohjaavan opettaja sekä yhteistyökumppanin kommentit, jotta opas palvelisi sen tarkoitusta ja että se olisi mahdollisimman helposti ymmärrettävä ja tulkittava. Kommenttien avulla opinnäytetyön tekijät pystyivät muokkaamaan mahdolliset virheet ja kehittämään opasta.

7.3 Arviointi

Opasta arvioitiin sen perusteella, kuinka hyvin se täytti käyttötarkoituksensa. Oliko se hyödyllinen yhteistyökumppanille, vastasiko se heidän odotuksiaan sekä tuleeko se heillä käyttöön. Opiskelijoiden ohjaava opettaja antoi myös palautetta, jonka perusteella on mahdollista saada erilainen näkökulman oppaan toimivuuteen. Plan Internationalin työntekijä ja opinnäy-

tetyön tekijät olivat perehtyneet maahanmuuttajatyöhön ja selkokielisyyteen maahanmuuttajatyössä, mutta ohjaavan opettajan näkökanta oli erilainen ja hän pystyi antamaan palautetta työn ymmärrettävyydestä ja selkeydestä ulkopuolisen silmin. Opasta arvioi myös muutama ulkopuolinen opinnäytetyön tekijöiden lähipiiristä.

Planin työntekijät tarjosivat neuvojaan oppaan työstämiseen useampaan otteeseen, jotta se täyttäisi heidän tarpeensa. Heidän ensimmäisessä palautteessaan tuli esille, etteivät he halunneet oppaan olevan käskytyksen muodossa. ”Muista nämä” kohdat vaihtuvat ”Muistathan nämä” muotoon. Jyrkät käskyt loivennettiin heidän pyynnöstään lempeämpiin muotoihin. Lempeämpi muoto sopii paremmin vapaaehtoisille ja työntekijöille tarkoitettuun oppaaseen. He ovat osittain jo työnsä puolesta tai kiinnostuksensa puolesta tutustuneet aiheeseen ja eivät tarvitse sen takia jyrkkää käskytystä, miten toimia. Motivoivan ilmapiirin eduksi on parempi muotoilla lause kannustavaksi ja ei liian käskevään muotoon.

Ensimmäisessä palautteessa tuli esille tietyt jyrkät ilmaisut. ”Huonon suomen kielen” pystyy ilmaisemaan ilman negatiivista sävyä. Vaikka maahanmuuttajan suomen kielen taito ei olisi kantasuomalaisen tasolla, se ei tarkoita, etteikö hän kykenisi kommunikoimaan jollain toisella kielellä. Tiivistettäessä oppaan materiaalia osa ilmaisuista oli kärjistynyt, ne eivät olleet kunnioittavia maahanmuuttajia kohtaan. Oppaassa ei ollut tarkoitus missään vaiheessa olla tekstiä, joka ei kunnioittaisi asiakasryhmää, mutta palautteen avulla virheet pystyttiin korjaamaan ja asiakaslähtöisyyttä toteutettiin. Tästä huolimatta yhteistyökumppani antoi oppaasta pääosin hyvää palautetta. Oppaassa oli nostettu esiin hyviä esimerkkejä oman selkokielen puheen kehittämisestä, korostettiin kohtaamisen merkitystä ja molemmin puolisen ymmärryksen merkitystä. Oppaassa oli tuotu esille tärkeitä huomioita selkokielen käytöstä ja se oli tuotu selkeästi esille, jotta työntekijöiden on helppo hyödyntää tietoa myöhemmin.

Oppaassa oli tarkoitus tukea tekstiä kuvilla, mutta muutamissa kuvissa ei kuvien merkitys ilmennyt heti, joten ne haluttiin vaihtaa uusiin selkeämpiin kuviin. Kuvia käyttäessä oli huomioitava mahdolliset eroavat tulkinnat kuvan merkityksestä. Kun kuvia käytetään, niiden tarkoitus on täydentää tekstiä, ei johtaa lukijaa harhaan. Vaikka kuvat olisivat oppaan tekijöille selkeitä, ne eivät välttämättä ole lukijoille yhtä selkeitä. Kaikki oppaassa käytetyt kuvat mietittiin tarkkaan, jotta ne soveltuivat selkokielen tekstin tueksi. Haluttiin huomioida erilaiset lukijat ja korostaa oppaan selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Kommentteja saatiin myös käskytyksmuotojen käytöstä. Käskytyksmuodot ilmentyivät liian opettajamaisina joissakin kohdissa. Ne voivat myös luoda lukijan ja kirjoittajan välille oppijan ja opettajan välisen asetelman. Ohjaavan opettajan kommenttien avulla opasta pystyttiin muuttamaan ja kehittämään selkeämmäksi, opettajamaisia muotoja. Kommenteissa mainittiin, että olisi hyvä selittää auki suomen kielen rakenteita kuten lauseenvastikkeet ja epäsuorasanajärjestys.

Yhteistyökumppani otti oppaan käyttöön ja siinä toteutui opinnäytetyön tekijöiden tavoitteet oppaan käytöstä. Opas vastasi yhteistyökumppanin odotuksia ja soveltui käyttötarkoitukseensa ja tulee olemaan hyödyllinen. Opasta arvioineiden palautteet olivat suurimmaksi osaksi positiivisia, mutta kehitettävää oli silti joltain osin. Palautteiden avulla opasta pystyttiin kehittämään entistä paremmaksi ja toimivammaksi. Ennen kuin opas oli täysin valmis, se annettiin luettavaksi yhteistyökumppanille, ohjaavalle opettajalle sekä muutamalle muulle henkilölle. Oppaasta haluttiin saada erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia ja siitä syystä se annettiin luettavaksi monelle. Kommentit ja kehitysehdotukset liittyivät kieliasuun, oppaan ulkoasuun ja aseteluun sekä hyödyllisyyteen. Opas on erityisesti tullut hyvään käyttöön tällä hetkellä, kun maailmassa vallitsee pandemia ja kaikkia lähikontakteja on pyritty välttämään. Tällä hetkellä Planin työntekijät kommunikoivat asiakkaidensa kanssa lähinnä sähköisesti ja siitä syystä selkokielen opas maahanmuuttajien kanssa on tullut oikeaan aikaan ja aktiiviseen käyttöön.

8 Pohdinta

Tässä kappaleessa syvennytään opinnäytetyön eettisiin ongelmiin, luotettavuuteen, yhteiskunnalliseen näkökulmaan ja opinnäytetyön tekijöiden itsearviointiin. Kappaleessa pohditaan eettisiä ongelmia, joita on tullut vastaan opinnäytetyötä tehdessä sekä opinnäytetyön tulosten luotettavuutta. Opinnäytetyön tekijät tutkiskelevat omaa oppimistaan ja kehittymistään tulevana sosiaalialan ammattilaisina sekä pohtivat oppinäytetyön prosessia. Kappaleessa avataan myös mahdolliset kehittämisideat ja jatkotutkimuksen mahdollisuudet.

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä kohtaa monia eettisiä kysymyksiä. Heti suunnitteluvaiheesta lähtien täytyy eettisyyttä pohtia niin tietoisesti kuin tiedostamattakin. Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 26) kirjoittavat siitä, että hyvien eettiset taitojen seurauksena ei välttämättä aina seuraa hyviä tekoja ja siinä voi piillä ristiriita, kun kaikki ei olekaan mustavalkoista. Siitä syystä eettisyyttä on tärkeä pohtia, jotta luotettavuutta, omia valintoja ja päätöksiä voidaan arvioida. Miksi on toimittu tietyllä tavalla ja kuka on hyötynyt toiminnasta.

Eettinen harkinta liittyy vahvasti jokaiseen ammattiin ja työhön. Valintoja ja päätöksiä tehdään joka päivä ja niiden takana piilee joko työpaikan, -yhteisön tai omien arvojen etiikka. Päätöksiin ja valintoihin ei liity ainoastaan tiedot ja kokemukset, mutta myös etiikan mukana tulleet ihmisen tunteet, elämänkulku ja -kokemukset. Sosiaalialalla toimivalla ammattihenkilöllä on aina eettinen vastuu omista ratkaisuista ja päätöksistä. Avuksi tarvitaan kuitenkin työyhteisö, joka voi auttaa oman toiminnan eettisessä tarkastelussa. (Talentia 2017, 25.) Tässä opinnäytetyössä oli se hyvä puoli, että toimintaa tehtiin parin kanssa. Kun tekijöitä on

kaksi, niin oli mahdollisuus turvautua toiseen ja pohtia eettisyyttä yhdessä. Opinnäytetyön avulla on ollut mahdollisuus tarkastella omaa toimintaa ja niitä eettisiä ratkaisuja, joita on opinnäytetyössä tehty. Samaan aikaan on myös kertynyt arvokasta kokemusta eettisestä päätöksenteosta tulevaa työelämää ajatellen.

Eettisyyttä pohdittaessa on syytä pohtia seuraavia asioita: eettisten kysymysten tunnistaminen, asianosaisten tunnistaminen, oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen sekä vaihtoehtojen ja sen tuottamusten tunnistaminen sekä päätöksentekijän oman aseman huomioonottaminen. Eettisten kysymysten tunnistaminen on käytännön tasolla sitä, että ollaan tietoisia siitä, mitä ollaan pohtimassa ja tutkimassa ja mitkä ovat ne kysymykset, joihin varsinaisia vastauksia haetaan. Asianosaisten tunnistamisessa on kyse asiakas- ja kohderyhmästä ja sen tunnistamisesta. Oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistamisessa puolestaan on kyse lain tarjoamista oikeuksista. Moraaliset oikeudet kuuluvat näihin oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistamiseen. Viimeiseksi vaihtoehtoinen ja niiden tuottamusten tunnistaminen sekä päätöksentekijän oman aseman ottaminen huomioon. Nämä tarkoittavat sitä, että kaikki mahdolliset vaihtoehdot tunnistetaan sekä pohditaan omaa toimintaa ja eettisyyttä sen avulla. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 29-33.)

Eettisyyttä pohdittaessa opinnäytetyön tekijöille oli tärkeää turvata toimintatuokiokihoin osallistuvien maahanmuuttajaäitien etu. Päällimmäisenä ajatuksena ei kuuluisi olla opinnäytetyö ja siihen tarvittava materiaali, vaan se, että äidit ymmärtäisivät opetuksen sisällön sekä kokevat tullessa ymmärretyksi ja kuulluiksi. Äitien edun priorisoiminen antaa opinnäytetyöhön hyvän rungon. Hyvän ja laadukkaan asiakaslähtöisyyden toteutuessa tulee opinnäytetyön materiaalista ja tuloksellisuudesta parempi. Toimintakerroilla haluttiin toteuttaa tätä sisäistä tavoitetta. Eettisyyttä ajatellen täytyi ottaa huomioon asiakkaiden eli äitien kulttuuri, uskonto ja historia. Eettisesti oikein toimittuna ennakkoluulojen alas polkeminen on aina paras tapa kohdata asiakkaat ihmisinä ja yksilöinä. Kulttuuri, uskonto ja historia ovat usein vahvasti sidoksissa ihmisen identiteettiin ja minäkuvaan. Kun asiakkaan taustoista ei ole juurikaan ennakkotietoja ja silloin on oltava erityisen varovainen käsiteltäessä aiheeseen liittyviä kysymyksiä tai keskusteluaiheita.

Toiminnallisten tuokioiden aiheena oli oikeudet ja velvollisuudet Suomessa. Ennen tuokioiden pitämistä opinnäytetyön tekijöiden piti tutustua aiheeseen tarkemmin ja tehdä tuokioihin uutta materiaalia. Oliko tehty materiaali ymmärrettävää ja vastasiko materiaaleissa käytetyt kuvat kyseisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. Pystyttiinkö kuvat selittämään niin, että kaikki ymmärsivät niiden tarkoituksen. On syytä pohtia myös, että ymmärsivätkö opinnäytetyön tekijät itse kaikki oikeudet ja velvollisuudet, joita käytettiin materiaaleissa. Edelliseen kappaleeseen nojaten, toinen eettinen kysymys liittyi selkokieliisyyteen ja materiaalien ymmärrettävyyteen. Eettisyys huomioiden ja ohjauksen kannalta ajateltuna, on oleellista, että asiakasryhmä ym-

märtää opetuksen sisällön ja aihealueen. Tämä haluttiin ottaa huomioon materiaalien tuottamisvaiheessa. Tarkoitus oli luoda helposti ymmärrettäviä materiaaleja, jotta eettisyys, työn tavoitteet ja asiakaslähtöisyys toteutuisivat.

Toiminnallisten tuokioiden arvioinnin luotettavuutta lisäsi se, että varmistettiin toimintaan osallistuneiden asiakkaiden ymmärrys palautelomakkeiden täytöstä ja sisällöstä. Palautelomakkeiden lisäksi, asiakkaita ja heidän toimintaansa havainnointia tuokioiden aikana, jolloin luotettavuutta lisää se, että arviointimenetelmiä oli useampia kuin vain yksi. Hankkeen ohjaajan palautteessa kysyttiin, kuinka hänen mielestään asiakkaat olivat ymmärtäneet sisällön ja oliko materiaalit helposti ymmärrettäviä. Luotettavuutta lisää myös se, että toimintaan osallistuvat asiakkaat sekä hankkeen ohjaaja olivat toiminnassa mukana, jolloin tieto tai vastaukset eivät tule monen suun kautta, vaan suoraan toimintaan osallistuneilta. Eettisyys tulee kuitenkin siinä määrin mukaan, että koskaan ei voi olla varma vastausten todellisuudesta ja totuudesta. Toki voi olla, että asiakas ei ole ymmärtänyt jotain, mutta ei vain kehtaa myöntää sitä ja haluaa olla kohtelias. Asiakkaiden palautelomakkeita pohdittaessa voidaan myös pohtia, olivatko lomakkeet liian yksinkertaisia äideille. Opinnäytetyön tekijöillä oli ymmärrys, että osallistujilla oli paljon haasteita suomen kielen kanssa, joten palautelomakkeet luotiin sen tiedon pohjalta. Tuokioissa selvisi kuitenkin, että osallistujien kielitaito oli oletettua parempi. Palautelomakkeiden tulokset olivat kaikki positiivisia ja onkin syytä pohtia, että jos asiakkaiden palautelomake olisi ollut laajempi ja siinä olisi esitetty tarkentavia kysymyksiä, olisiko tulokset olleet erilaisia.

Opinnäytetyössä käytettiin havainnointia yhtenä menetelmänä ja arviointikeinona. Tämä toi haasteita tekijöiden omien ajatusten ja kokemusten ulkoistamisessa havainnoinnin aikana. Opinnäytetyön tekijät osallistuivat jokaiseen tuokioon, joten molemmat pystyivät havainnoimaan tuokioiden sujuvuutta sekä osallistujien ilmeitä ja eleitä. Puolueettoman havainnoinnin tuloksia voi kuitenkin kyseenalaistaa, sillä tekijöiden omat kokemukset ja mielipiteet ovat voineet tulla esteeksi. Jos havainnointia tekevä ihminen on luonnostaan positiivinen ja pyrkii näkemään aina vain hyvät asiat hän saattaa tiedostamatta jättää negatiiviset asiat huomioida. Vaikka opinnäytetyön tekijät pyrkivätkin puolueettomaan havainnointiin on mahdollista, että heidän tapansa ajatella ja omat kokemukset tuokioista on vaikuttanut havainnointiin. Havainnoinnin tulokset eivät siis voi olla täysin luotettavia.

Tuokiossa oli ajoittain hyvin vähän äitejä paikalla. Syksyllä oli osallistujamäärissä käynyt pieni kato, ja tämän takia välillä jouduttiin pohtimaan, oliko tuokiota järkevä järjestää. Osallistujien vähyyttä voidaan pohtia opinnäytetyön luotettavuudessa. On syytä kuitenkin huomioida, että opinnäytetyön tekijät eivät voineet vaikuttaa tuokioiden osallistujamääriin ollenkaan. Voiko materiaaliin luottaa, kun osallistujia on hyvin vähän. Osallistujien palautelomakkeita tuli yhteensä seitsemän, joten tulkittua aineistoa on tämän vuoksi hyvin vähän. Luotettavuutta ajatellen opinnäytetyön tuloksia ei voi täysin yleistää. On syytä pohtia, kuinka paljon

kielitaito ja sen puute on vaikuttanut tuokioissa ymmärrykseen, ja oliko selkokieli ymmärrettävää.

Monikulttuurisia ryhmiä ohjatessa haasteita voi tuottaa omat tiedostamattomatta opitut kulttuurin merkitykset ja vaikutukset, jolloin eri kulttuureita ja ihmisiä kohtaan voi muodostua tai olla valmiina ennakkoluuloja, jotka estävät oikeanlaisen kohtaamisen toteutumista (Korhonen ja Puukari 2013, 12). Opinnäytetyön tekijöille huomioon otettavia eettisiä asioita oli omien asenteiden tutkinta monikulttuuristen ryhmien ohjaamisessa. Oman kulttuurin tiedostamattomat piirteet voivat häiritä oikeanlaista kohtaamista ja ammatillista ohjaajuutta. Ennen tuokioiden pitämistä, tekijät joutuivat tutkimaan itseään, omia ajatuksiaan ja asenteitaan, jotta ammatillinen ohjaajuus, asiakaslähtöisyys ja eettisyys toteutuisivat. Tasa-arvoinen kohtelu on kaikkien ihmisoikeus.

8.2 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin keväällä 2019. Prosessi aloitettiin opinnäytetyön tekijöiden yhteisistä kiinnostuksen kohteista. Molemmilla oli positiivisia kokemuksia organisaatiosta nimeltä Plan International Suomi ja sen takia heihin haluttiin olla yhteydessä. Heidän kanssaan sovittiin yhteistyöstä. Kesällä 2019 tavattiin ensimmäisen kerran ja sovittiin opinnäytetyön aiheesta. Opinnäytetyön aihe kohdennettiin Voimanasia-hankkeen oikeuksien ja velvollisuuksien Suomessa materiaalin kehittämiseen ja myöhemmin selkokielisen oppaan maahanmuuttajien kanssa tekemiseen. Syksyllä 2019 työstettiin toiminnallisten tuokioiden aihealueesta ”oikeudet ja velvollisuudet” materiaalia, jota käytettiin myöhemmin toiminnallisissa tuokioissa. Oppaan työstäminen aloitettiin vasta myöhemmin. Opinnäytetyö valmistui keväällä 2020. Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja monia ongelmia tuli matkan varrella vastaan.

Materiaali, joka kehitettiin Voimanasia-hankkeeseen, jäi Planin työntekijöiden käytettäväksi. Planin työntekijät saivat myös opinnäytetyön tekijöiden suunnittelema toiminnallisten tuokioiden ohjelmasta uusia ideoita ja työskentelymalleja tulevaisuutta varten. Selkokielen opas maahanmuuttajille soveltuu etenkin Voimanasia-hankkeeseen, mutta miksi ei myös muuhun käyttöön tarvittaessa. Opas soveltuu esimerkiksi vapaaehtoisten kouluttamiseen maahanmuuttajaryhmien kanssa. Covid-19 pandemian aikana oppaan ohjeistuksia erityisesti kirjallisessa viestinnässä on hyödynnetty Planin työntekijöiden toimesta. Kun kaikki viestintä on siirtynyt verkkoon ja kommunikointi tapahtuu pääasiassa sähköisesti, oppaan ohjeistuksista on ollut hyötyä. Oppaan ohjeistukset ovat olleet työntekijöille avuksi pandemian aikana, kun on täytynyt miettiä aikaisempaa tarkemmin esimerkiksi kuinka pitkiä sähköposteja kannattaa kirjoittaa, jotta kaikki ymmärtävät sisällön.

Opinnäytetyötä voisi jatkaa tutkimalla tarkemmin oppaan hyödyllisyyttä erityisesti vapaaehtoisten näkökulmasta, sillä kaikilla heillä ei välttämättä ole entuudestaan kokemusta maahan-

muuttajien kanssa työskentelystä. Kokisivatko he oppaan luettuaan olevansa valmiimpia työskentelemään erilaisissa tehtävissä maahanmuuttajien kanssa selkokieltä hyödyntäen? Hyötyivätkö he oppaasta ja oppivatko he uutta? Oppaasta voisi kehittää erilaisia versioita, joita voisi hyödyntää erilaisissa sosiaalialan toimipisteissä. Esimerkiksi peruskoulujen opettajille, kuraattoreille ja muille tahoille, joissa tarvitaan tukea kommunikointiin. Ammatillisissa kouluksissa voisi hyödyntää selkokielen opasta oppilaiden kanssa, joilla on oppimisvaikeuksia. Opettajille ohjeistus selkokielen mahdollisuuksista heidän työssään voisi parantaa monien oppilaiden oppimisen kokemuksia. Opinnäytetyön jatkotutkimuksena voisi olla oppaan ja selkokielen soveltuvuus erilaisissa työympäristöissä ja asiakasryhmissä.

Voimanasia-hanketta ja sen materiaalia voisi kehittää edelleen asiakaslähtöisemmäksi ja selkokielisemmäksi. Tuokioita kehitettiin jatkuvasti niitä toteutettaessa. Siitä huolimatta tuokioita voisi kehittää edelleen paremmiksi. Voitaisiin esimerkiksi lisätä osallistujien tietoisuutta ulkopuolisista ohjaajista ja tämän avulla lisätä useampien osallistujien kiinnostusta tulla paikalle ja osallistumaan tuokioihin. Tieto pitäisi kuitenkin mennä Planin kautta. Jos tuokioita lähdetäisiin kehittämään lisää, olisi tarpeen työskennellä tiiviimmin Planin ja sen vuoden Voimanasia ryhmän kanssa. Äitien ja tyttärien tunteminen paremmin mahdollistaisi aihealueeseen paremmin syventymisen. Parempi tuntemus Planin hankkeen pyörittämisestä ja tiedottamisesta antaisi mahdollisuuksia vaikuttaa enemmän hankkeen toimintaan. Tiiviimmän yhteistyön vaikutusten tutkiminen hankkeen ja tuokioiden kehittämisessä olisi hyvä jatkoa opinnäytetyölle ja tuleville opinnäytetyön tekijöille. Tässä opinnäytetyössä ei pystytty vaikuttamaan osallistujien määrään, mutta mahdollisesti tiiviimmän yhteistyön kautta olisi ollut mahdollisuus vaikuttaa enemmän.

Yksilön näkökulmasta opinnäytetyö lisää tietoisuutta selkokielen käytöstä erilaisten asiakasryhmien kanssa sekä tietoisuutta maahanmuuttajaäideistä ja -naisista. Selkokielen ymmärtäminen lisää ymmärrystä yksilöiden välillä ja mahdollistaa molemminpuolista oppimista. Voimanasia-hankeeseen tuotiin erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla poistettiin asi-antuntija ja osallistuja asetelmaa. Pelilliset menetelmät toivat hauskuutta ja naurua tuokioihin. Planin työntekijöille tämä lisäsi tietoisuutta erilaisista mahdollisuuksista aiheiden esittelyä varten. Planin työntekijät, vapaaehtoiset ja yhteistyökumppanit pääsevät lukemaan oppaasta selkokielen merkityksestä. Planille tämä opinnäytetyö lisää tietoisuutta. Äidit oppivat omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa. Tuokioidemme maahanmuuttajaäiti ei saa hyötyä itselleen lukemalla opasta, mutta hän hyötyy siitä työntekijän välityksellä. Kun työntekijä osaa puhua selkosuomea, hän mahdollistaa kommunikoinnin ja ymmärtämisen molemminpuolisesti.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta opinnäytetyö lisää tietoisuutta maahanmuuttajanaisista ja mahdollistaa asiakaslähtöisemmän toiminnan suunnittelun selkokielisesti. Maahanmuuttaja-

naisista oli hyvin niukasti tietoa ja siitä syystä aihe on ajankohtainen ja tarpeellinen. Maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut Suomeen toisesta maasta. Käsite sulkee sisäänsä hyvin paljon erilaisia määritelmiä maahanmuuttajista. Suomeen saavutaan usein työn, puolison, perheen tai pakolaisprosessin kautta. Maahanmuuttajat eivät välttämättä osaa uuden maan kieltä. Maahanmuutto prosessi ei ole millään tavoin helppo. Ei voi olettaa, että maahanmuuttajien mielestä Suomi olisi parempi maa kuin oma kotimaa. Omien asenteiden tulkinta ja tarpeen vaatiessa niiden muuttaminen on tärkeä osa yhteiskunnan jäsenenä olemista. Suomessa jokaisella on oikeus elää oman kulttuurin tavoin lakeja noudattaen. Jokaisella on oikeus uskoa mihin haluaa ja ilmaista mielipiteitään. Olemme kaikki riippuvaisia toisistamme ja kommunikoimalla keskenämme ja pyrkimällä ymmärtämään toisiamme, voimme oppia paljon uutta ja avartaa maailmankuvaamme.

Opinnäytetyön avulla kehitettiin Planin Voimaisia-hanketta ja sen kautta myös kotoutumista. Tärkeän aiheen esille nostamisella on ollut tarkoitus vaikuttaa myös yhteiskunnallisesti. Opinnäytetyössä on pyritty vaikuttamaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta maahanmuuttajanaisten ja -äitien mahdollisuuksiin vaikuttaa yhteiskunnassa kertomalla heille heidän oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa. Aiheesta tehdyt materiaalit ovat Planilla kovassa käytössä ja sitä kautta monet maahanmuuttajat tulevat oppimaan, kuinka voivat vaikuttaa yhteiskunnassa. Selkokielen tärkeys ja sen esille tuominen opinnäytetyössä lisää yhteiskunnassa tasa-arvoa ja parantaa ihmisarvoista kohtelua. Tietoisuuden avulla lisääntyy ymmärrys ja ymmärryksen seurauksena voidaan kehittyä yhteiskuntana ja parantaa ihmisten yhdenvertaisuuden tunnetta. Kaikki lähtee pienistä teoista.

Yhteiskunnallisesti opinnäytetyö pyrkii myös tukemaan ymmärrystä ja ymmärretyksi tule- mista. Ihmisten välinen kommunikointi ei ole ainoastaan verbaalista. Ilmeillä ja eleillä pystytään viestimään paljon. Nykyään nettiyhteyden avulla pystytään keskustelemaan missä vain ja kenen kanssa tahansa ilman suurempia vaikeuksia. Internetissä käytävistä keskusteluista jää kuitenkin puutumaan ilmeet ja eleet. Kommunikoinnin esteeksi voi asettua omat negatiiviset asenteet ja haluttomuus ymmärtää toista. Olisi tärkeä kuitenkin muistaa, että meillä jokaisella on samat ihmisoikeudet katsomatta ikää, sukupuolta, uskontoa tai kansalaisuutta.

Opinnäytetyön tekijöille tämä lisäsi uutta tietoa erityisesti maahanmuuttajanaisista, maahanmuuttajaaideistä, selkokielisyydestä sekä yhteistyökumppanista. Voimaisia projektiin osallistuminen ja sen kehittäminen mahdollistivat monia uusia oppimisen kokemuksia kehitystyössä sekä ohjaajuudessa. Erilaisten ryhmien ohjaaminen ja asiakaslähtöinen suunnittelutyö kasvattivat ammatillista osaamista monin tavoin. Opinnäytetyö kokonaisuudessa oli valtava oppimisen kokemus, johon liittyi tutkimuksen tekemistä, erilaisia menetelmiä, valtavasti uutta tietoa ja arvokasta kokemusta tulevaisuuden työkentille.

Lähteet

Painetut

Airaksinen, T. Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Clarkeburn, H & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino

Fågel, S., Säävälä, M. & Salonen, U. 2012. Womento. Naiset mentoroinnilla yhteisiin tavoitteisiin. Helsinki: PRXpress

Huhtanen, K. 2012. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Kouvola: Solver palvelut Oy.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Tampere: Tampereen yliopistonpaino OY.

Karjalainen, A. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Keuruu: Otava

Korhonen, V. Puukari, S. 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: Bookwell Oy.

Martikainen, T. Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D46/2007. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Mäkinen, P. Raatikainen, E. Rahikka, A. Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Painos 1-2. Porvoo: WSOY Kirjakeskus

Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Tallinna: Gaudeamus.

Säävälä, M. 2009. Naisia kotouttamassa Eurooppaan. Vertailevan Femange-hankeen loppuraportti. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitos.

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka - Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 35 000. Painos. PunaMusta.

Sähköiset

Beukelman, D. Mirenda, P. 2012. Augmentative and Alternative Communication. Brookers publishing. 4. edition.

Diakonissa-laitos. 2020. Maahantulijoille. Viitattu 25.4.2020 <https://www.hdl.fi/tukea-ja-toiminta/maahanmuuttajille/>

Hankkeet. Plan International. 2019. Viitattu 10.12.2019. <https://plan.fi/maahanmuuttajatyo/hankkeet#voimanasia>

InfoFinland.fi. 23.07.2019a. Oikeutesi ja velvollisuutesi Suomessa. Viitattu 12.9.2019. <https://www.infofinland.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/oikeutesi-ja-velvollisuutesi-suomessa>

InfoFinland.fi 5.11.2019 b. Suomen kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet. Viitattu 29.2.2020
<https://www.infofinland.fi/fi/elama-suomessa/asettuminen-suomeen/suomen-kansalaisuus/suomen-kansalaisen-oikeudet-ja-velvollisuudet>

Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2020. Havainnointi. Viitattu 05.03.2020.
<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Aineiston-keruumenetelmat/Havainnointi>

Kotimaisten kielten keskus. 2020. Vinkkejä ohjetekstin tekijöille. Viitattu 1.2.2020 https://www.kotus.fi/ohjeet/virkakieli/ohjeita/ohjeita_ohjeiden_tekijoille

Mitä teemme. Plan International. 2019. Viitattu 10.12.2019. <https://plan.fi/mita-teemme>

Papunet. 9.12.2019a. Puhetta korvaava kommunikointi AAC. Viitattu 17.01.2020. <https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>

Papunet. 12.08.2019b. Selkokieli puheessa ja tekstissä. Viitattu 04.10.2019. <http://papunet.net/tietoa/selkokieli-puheessa-ja-tekstissa>

Sainio, A. 2015. Selkokieltä tarvitaan, materiaalia vähän. Kielikello 4/2015, 1.

Selkokeskus. 29.6.2016. Yleisohjeet. Viitattu 9.2.2020. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitus-ohjeet/yleisohjeet/>

Selkokeskus. 10.2.2017. Määritelmä. Viitattu 9.2.2020. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>

Selkokeskus. 2019. Selkokeskus tiedottaa helmikuu 2019. Viitattu 27.04.2020. <https://selkokeskus.fi/verkkotiedote/selkokeskus-tiedottaa-helmikuu-2019/>

Selkokeskus. 9.3.2018. Selkokieli. Viitattu 9.2.2020. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/>

Talentia. 2019. Ammattietiikka. Viitattu 14.3.2020. <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/>

Talentia - lehti. 3.11.2017. Pelit- aikuissosiaalityön käyttämätön mahdollisuus. Viitattu 8.1.2019.
<https://www.talentia-lehti.fi/pelit-aikuissosiaalityon-kayttamaton-mahdollisuus/>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 14.06.2016b. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 15.01.2020. https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointi/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 22.01.2019a. Kotoutuminen ja osallisuus. Viitattu 12.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Työmme Suomessa. Plan International. 2019. Viitattu 10.12.2019. <https://plan.fi/mita-teemme/suomessa>

Työmme tulokset. Plan International. 2019. Viitattu 10.12.2019. <https://plan.fi/tyomme-tulokset>

Valtioneuvosto. 2020. Verkkokyselyllä tukea oppivelvollisuuden laajentamisen valmisteluun. Viitattu 29.2.2020 https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/verkkokyselylla-tukea-oppivelvollisuuden-laajentamisen-valmisteluun

Väestöliitto. 2019a. Maahanmuuttajat. Viitattu 12.9.2019. https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Väestöliitto. 2019b. Mitä tarkoittaa asiakaslähtöisyys? Viitattu 17.12.2019. https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/tietoa_parisuhdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/asiakaslahtoisuus/

Kuviot

Kuvio 1: Käsitekartta	12
Kuvio 2: Tuokioiden rakenne	27
Kuvio 3 : Muistipeli	29
Kuvio 4: Materiaali.....	34
Kuvio 5: Vaihdetut uudet kuvat: sananvapaus ja kokoontumisvapaus.....	34

Liitteet

Liite 1: Palautelomake Äidit	51
Liite 2: Palautelomake Työntekijät	52
Liite 3: Kotiin vietävä muistilista.....	53
Liite 4: Opas	54

Liite 1: Palautelomake Äidit

Palaute omasta oppimisesta

1. Opin uutta?

Kyllä

Hieman

En

2. Ymmärsin mistä puhuttiin?

Kyllä

Hieman

En

3. Koin että, minua ymmärrettiin?

Kyllä

Hieman

En

Liite 2: Palautelomake Työntekijät

Plan voimanasia oikeudet ja velvollisuudet tuokioiden jälkeinen palaute työntekijöiltä

1. Oliko tuokiomme anti helposti ymmärrettävä?
2. Oliko tuokiostamme mielestänne hyötyä äideille?
3. Jos oli niin millä tavalla?
4. Koitko, että äidit ymmärsivät hyvin tuokiomme sisällön?
5. Oliko tuokiostamme hyötyä teille?
6. Annoimmeko teille uudenlaisia ideoita?
7. Mitä kehittämissideoita teillä olisi meille jatkoa ajatellen?

Liite 3: Kotiin vietävä muistilista

Oikeudet ja velvollisuudet Suomessa

Oikeudet	Velvollisuudet
 <ul style="list-style-type: none"> Oikeus, jos on täyttänyt 18 vuotta Kaikilla on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun. Ketään ei saa kohdella eri tavoin esimerkiksi sukupuolen, iän, uskonnon tai vamman vuoksi. Jokainen saa vapaasti sanoa ja kirjoittaa mielipiteensä. Ihmiset saavat järjestää kokouksia ja mielenosoituksia ja osallistua niihin. Kaikki voivat valita itse asuinpaikkansa ja liikkua Suomessa vapaasti. Oikeus puhelin ja kirje salaisuuteen Jokainen saa valita oman uskontonsa itse. Jos ei halua, ei tarvitse valita mitään uskontoa. Oikeus kotirauhaan. Oikeus Sosiaali- ja terveyspalveluihin Oikeus valita oma ammattiansa. Ilmainen Koulunkäynti. Oikeus olla vapaa, elää rauhassa ja oma omaisuus on turvassa. Oikeus Suomen passiin, jos on Suomen kansalainen. 	 <ul style="list-style-type: none"> Velvollisuus noudattaa lakia Lapsella 7-16 v. on oppivelvollisuus Velvollisuus maksaa veroja valtiolle / kunnalle (Ei lapset) Vanhemmalla on velvollisuus huolehtia omista lapsistaan On velvollisuus auttaa, jos näkee, että joku tarvitsee apua esim. Onnettomuus Suomen kansalaisella täytyy olla sukunimi ja etunimi. 18-60 v. miespuolisella Suomen kansalaisella on asevelvollisuus. (MIEHET)

Liite 4: Opas

OPAS SELKOKIELISESTÄ
KOMMUNIKOINNISTA
MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA

Henna Karttunen & Klaudia Tuominen

”Yhteiskunnallisen vaikuttamisen perusedellytys on se, että jokainen tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itse mistä puhutaan ja kirjoitetaan.” (Selkokeskus 2019.)

Kuvan lähde: <https://pixabay.com/fi/illustrations/iike-elamassa-yhteistyö-palapeit-2207747/>

SISÄLLYS

JOHDANTO	2
TERMIEN MÄÄRITTELY	3
MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA TYÖSKENTELYSTÄ	4
MAAHANMUUTTAJANAISTEN KANSSA TYÖSKENTELYSTÄ	5
MITÄ ON SELKOKIELI?	6
SELKOKIELISEN PUHEEN TUEKSI	6
SELKOKIELISEN PUHEEN OHJEET	7
KIRJALLISEN TEKSTIN OHJEET	8
SANOJEN KÄYTTÖÖN LIITTYIÄ OHJEITA	9
RAKENTEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVIÄ ESIMERKKEJÄ	10
KIRJOITETUN TEKSTIN VIIMEISTELYVAIHEESSA	11
HARJOITUKSIA OMAN SELKOKIELISYYDEN PARANTAMISEEN	12
KERTAUKSENA	13
LÄHTEET	14

JOHDANTO

Tämä opas on osa Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijoiden opinnäytetyön tuotosta. Opinnäytetyön aiheena on maahanmuuttajanaiset ja selkokielisyys. Opinnäytetyön kautta on perehdytty lähdemateriaaliin maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelystä sekä selkokielisyydestä.

Opas on tehty yhteistyössä Plan International Suomen kanssa. Työ on kohdennettu Planin Voimanasia-hankkeeseen ja siinä toimiville työntekijöille, harjoittelijoille, vapaaehtoisille sekä yhteistyökumppaneille. Oppaan tarkoitus on tukea työskentelyä erilaisten maahanmuuttajaryhmien kanssa, auttaa löytämään erilaisia keinoja ja menetelmiä kommunikoinnin tueksi. Oppaassa korostetaan erityisesti oman luovuuden hyödyntämistä selkokielisen puheen tueksi.

Oppaassa perehdytään selkokielen käyttöön maahanmuuttajien kanssa. Selkokielen avulla mahdollistetaan asioiden molemminpuolista ymmärrystä osallistujan ja työntekijän välillä. Oppaassa syvennytään selkopuheen ja selkotehtävien luomiseen. Sen avulla on tarkoitus pystyä laatimaan helposti ymmärrettäviä tekstejä ja esitelmiä. Oppaassa annetaan esimerkkejä ja vinkkejä oman selkokielisyyden parantamiseen sekä tietoa puhetta tukevista luovista toiminnoista.

Selkokieli on merkittävässä roolissa, kun puheen ymmärtäminen tuottaa vaikeuksia. Selkokielen avulla pystytään luomaan parempaa ymmärrystä kaikille osapuolille ja sen opetteleminen voi viedä aikaa. Opas on tehty sitä varten, että kaikilla olisi mahdollisuus osallisuuteen, tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

”Yhteiskunnallisen vaikuttamisen perusedellytys on se, että jokainen tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itse mistä puhutaan ja kirjoitetaan.” (Selkokeskus 2019.)

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

TERMIEN MÄÄRITTELY

Maahanmuuttaja: Henkilö, joka on muuttanut maasta toiseen. Maahanmuuttajat ovat usein syntyneet ulkomailla. Maahanmuuton syitä voivat olla muun muassa työ, opiskelu tai perhe.

Pakolainen: Henkilö, jonka on muutettava omasta maastaan vainon uhalla. Syynä voi olla muun muassa alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn uskonnolliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide.

Ulkomaalainen: Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen

Ulkomaalaistaustainen: Henkilö, joka on syntynyt ulkomailla tai molemmat vanhemmat ovat ulkomaalaisia.

Turvapaikanhakija: Henkilö, joka hakee turvapaikkaa toisesta valtiosta kansainvälisen suojelun tarpeesta.

(Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018.)

<https://pixabay.com/fi/illustration/like-elämässä-yhteistyö-palapelit-2207147/>

Opas selkokielellisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA TYÖSKENTELYSTÄ

Maahanmuuttajilla voi olla merkittäviä eroja käytännön asioissa synnyinmaan ja Suomen välillä. Kommunikoinnin tulisi olla kaksisuuntaista, jotta molemmat voivat oppia toinen toisiltaan.

Tärkeää olisi ottaa huomioon kulttuurisensitiivinen työote eli asiakkaan arvostava kohtaaminen sekä kulttuurisesti, että ihmisarvoisesti kuulluksi ja hyväksytyksi tuleminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

On hyvä välttää asiantuntija ja asiakas asetelmaa. Pyrihän sensitiiviseen kohtamiseen asiakkaan kanssa.

On erityisen tärkeä muistaa kysyä ja varmistaa asioiden ymmärtäminen. Ei kannata kuitenkaan tehdä oletuksia esimerkiksi asiakkaan taustasta, uskonnosta ja sukupuolesta.

Näistä syistä ei ole hyvä käyttää maahanmuuttajaperheen lasta tulkina kommunikaatiossa:

- Lapsi saa tietoonsa perheen aikuisten asioita.
- Lapsi on lojaali vanhemmilleen ja negatiivisen tiedon kertominen voi olla vaikeaa.
- Lapsi ei välttämättä ymmärrä käsiteltävää asiaa ja oikea tieto ei välity.
- Aikuisten murheet painavat myös lapsen mieltä.
- Riski väärintulkinnasta.

Perhe voi kokea perheen kunnian olevan käsittelyssä, joten lapsitulkinnalla on turvallisempaa heille, kuin täysin tuntemattoman kanssa asiointi. (Busteyo 2016.)

MUISTATHAN NÄMÄ!

KYSY, KUUNTELE JA KOHTAA

JOS KOMMUNIKAATIOSSA ON PALJON HAASTEITA, PAPUNETIN SIVUILTA LÖYTYY AIKUISILLE JA ASIOINTIIN SUUNNATTUJA KUVALLISIA OHJEKIRJOJA

KÄYTÄ MAHDOLLISUUKSIEN MUKAAN TULKKIA. PUOLISON TAI LAPSEN KÄYTTÄMINEN TULKKAUKSESSA VOI MUUTTAA KESKUSTELUN SISÄLTÖÄ

(Vastaanottava Pohjois-Savo 2012)

PAPUNETIN SIVUILTA LÖYTYY KUVAPANKKI, JONKA AVULLA VOI KOOTA ITSELLEEN JA ASIAKASRYHMÄLLEEN SOPIVIA KUVALLISIA OHJEITA.

KUVA: PAPUNET KUVAPANKKI
HTTPS://KUVAPANKKI.PAPUNET.NET/SELAA/YHTESKUNTA

Opas selkokieleisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

MAAHANMUUTTAJANAISTEN KANSSA TYÖSKENTELYSTÄ

On tärkeä ottaa huomioon, että maahanmuuttajanaisten ja äitien kielitaito ei välttämättä aina ole kantaväestön tasolla, vaikka Suomessa olisikin tullut asuttua pitkään.

Heikko suomen kielen taito voi johtua siitä, että esimerkiksi äidit ovat suurimman osan ajasta kotona lastensa kanssa.

Tytöillä ja lapsilla voi olla vanhempia ja etenkin äitiä parempi suomen kielen taito sillä he oppivat kieltä kouluissa, harrastuksissa ja liikkeessään uusien ystäviensä seurassa.

Erytisen tärkeä on myös huomioida jo aikaisemmin mainittu kulttuurisensitiivisyys. Olisi hyvä huomioida, että Suomen kulttuuri voi olla hyvin erilainen kuin maahanmuuttajan kotimaassa vallitseva kulttuuri. Esimerkiksi tasa-arvo ei välttämättä ole toteutunut samalla tavalla kuin Suomessa. Tasa-arvon käsite voi merkitä eri asioita eri kulttuureissa.

Vuorovaikutuksen olisi hyvä olla kaksisuuntaista. Ei niin, että on tiedon antaja ja vastaanottaja. Jokainen ihminen on loppujen lopuksi oman elämänsä asiantuntija ja siitä syystä on parempi pohtia asiakkaan kanssa yhdessä häneen liittyviä asioita.

Avoimuus, ennakkoluulottomuus ja tasavertaisuus ovat avainsanoja maahanmuuttajanaisten ja äitien kanssa työskentelyyn. Osaat jo paljon, kun osaat kuunnella.

MUISTATHAN NÄMÄ!

OLE KUNNIOITTAVA, LÄSNÄ JA AVOIN

OTA HUOMIOON KULTTUURI EROT

MUISTA TASA-ARVOISEN KOHTAAMISEN TÄRKEYS

VUOROVAIKUTUKSEN OLISI HYVÄ OLLA KAKSISUUNTAISTA

OSAAT JO PALJON, KUN OSAAT KUUNNELLA

KUVAT: PAPUNET.
[HTTPS://KIVAPANIKKI.PAPUNET.NET/HAKU/KULTTUURI/](https://kivapankki.papUNET.net/haku/kulttuuri/)

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

SELKOKIELISEN PUHEEN OHJEET

1. Huomioi millaiseen tilanteeseen olet menossa ja mieti mitä toimenpiteitä siihen vaaditaan.
2. Pohdi tilanteen mahdollista kulkua ja omia odotuksiasi ja mitä odotuksia kohde- tai asiakasryhmällä voi olla sinua kohtaan.
3. Pyri poistamaan kaikki mahdolliset häiriötekijät. Eli huomioi ympäristö ja sen kautta asiat, jotka voivat häiritä tai viedä kuuntelijan huomiota muualle. Esimerkiksi ulkoa kantautuva meteli tai lapsen itku.
4. Kerro kuuntelijalle tai asiakkaalle tilanteen kulusta ja siitä, mitä aiotte tehdä tuokion aikana.
5. Olisi hyvä osata toimia rauhallisesti, jotta asiakas ymmärtää mistä puhutaan ja missä mennään.
6. Puhumisen lisäksi on erittäin arvokasta hyödyntää omaa luovuuttaan ja kuvallisia keinoja selittämisen tueksi. Kuvallisten keinojen avulla voidaan tukea osallistujan oppimista ja ymmärrystä.

(Selkokeskus 2016.)

Esimerkkejä luovuuden hyödyntämisestä

Niin alussa, kuin aihetta käsiteltäessäkin, voi tunnelmaa ja jännitystä rentouttaa erilaisten pelien ja leikkien avulla. Esimerkiksi muistipeli aihealueen kuvista on toimiva pelimuoto. Vaikeita sanoja tai sanontoja voi selkeyttää piirtämällä tai kuvittamalla. Kevennykseksi voi hyödyntää esimerkiksi pantomiimia.

MUISTATHAN NÄMÄ!

LUO RAUHALLINEN TILA

KERRO OHJELMAN KULKU

AUTA OSALLISTUJAA YMMÄRTÄMÄÄN

KÄYTÄ LUOVUUTTA

KUVAT: PAPUNET [HTTPS://KUVAPANIKI.PAPUNET.NET/HAKU/LUOVA](https://kuvapankki.papunet.net/haku/luova)

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

KIRJALLISEN TEKSTIN OHJEET

Ensisijainen huomion kohde liittyy selkeään ja hyvällä suomen kielellä kirjoitettuun tekstiin. Hyvin kirjoitettu selkokielinen teksti aukeaa erilaisille käyttäjäryhmille ja sen takia olisikin hyvä perehtyä lukijakuntaan mahdollisimman hyvin.

Selkokielellä kirjoittavan on aina otettava huomio kohderyhmä ja heidän tasonsa ymmärtää ja lukea tekstiä. Riippuen lukijan tasosta ymmärtää tekstiä, voidaan tekstin selkeyttä helpottaa esimerkiksi kuvien avulla.

Selkokielistä tekstiä voi olla monenlaista. Selkokieltä käytetään esimerkiksi kaunokirjallisuudessa, uutisissa, artikkeleissa, virkateksteissä sekä oppimateriaaleissa. (Selkokeskus 2016.)

Esimerkkejä selkokielisestä tekstistä

Ylen selkokielisissä uutisissa: ”Poliisiyljohtaja on huolissaan vihapuheesta” (Yle selkouutiset 2019).

Ylen uutisissa: ”Poliisiyljohtaja huolissaan vihapuheesta: Olen joutunut itsekin kohteeksi” (Yle uutiset 2019).

-Otsikointi on erilainen, vaikka on kyse samasta uutisesta. Selkokielinen on lyhyt ja kertoo pääasian uutisessa.

Ylen selkokielisissä uutisissa: ”Noin joka 3. poliisi kertoo, että heitä on maalitettu. Maalittaminen tarkoittaa esimerkiksi, että ihmiselle lähetetään paljon vihapuhetta sosiaalisessa mediassa.” (Yle selkouutiset 2019).

Ylen uutisissa: ”Poliisin tietoon tulleiden epäiltyjen viharikosten määrä on ollut jyrkässä kasvussa” sanoo poliisiyljohtaja Seppo Kolehmainen. (Yle uutiset 2019).

Selkokielisissä uutisissa on selitetty auki haastava sana, mutta Ylen uutisissa ei ole mainittu ollenkaan asiasta.

MUISTATHAN NÄMÄ!

TUTUSTU KOHDERYHMÄÄN

KÄYTÄ HYVÄÄ SUOMEN KIELTÄ

KÄYTÄ KUVIA, JOTKA SOPIVAT AIHEESEEN

ESIMERKKI: KUMPI YLLÄ OLEVISTA KUVISTA LIITTYÄ AIHEESEEN KIRJOITTAMINEN?

MITÄ ON HYVÄ SUOMEN KIELI?

KIELIOPILLISESTI OIKEIN, YHDYSSANAT JA AIKAMUODOT OIKEIN.

ASIAT ON ILMAISTU SELKEÄSTI. EI TURHAA JARITTELUA.

KIRJOITETUSSA TEKSTISSÄ EI KÄYTETÄ PUHEKIELTÄ.

KUVAT: <https://iStock.com/ri/photos/beach-juom-barbis-cocktail-845137>

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

SANOJEN KÄYTTÖÖN LIITTYIÄ OHJEITA

1. Käytähän mahdollisimman lyhyitä ja yksinkertaisia yleiskielen sanoja.
2. Muistathan, että selkokieltä tarvitsevan sanavarasto ei ole yhtä laaja, kuin yleiskieltä ymmärtävä.
3. Luo konteksti mahdollisimman helposti ymmärrettäväksi, jotta ei tule väärinymmärryksiä.
4. Selitäthän ja avaa sanojen merkitystä tarvittaessa.
5. Vältäthän lyhenteiden käyttöä.

Sen sijaan, että käyttäisit sanaa: esim.

Käytä sanaa: esimerkki

6. Mietithän tarkasti kielikuvien ja sanontojen käyttöä.

(Selkokeskus 2016.)

Esimerkkejä selkokielen käytöstä puheessa

Esimerkiksi näin: "Hei mennäänkö kaupoille tänään?"

Ei näin: "Hei mennäänkö me tänään sinne kaupoille vähän shoppailemaan?"

Esimerkiksi näin: "Olen väsynyt ja en jaksaa keskittyä. "

Ei näin: "Tänään oli siis niinku ihan sika rankka päivä ja en nyt jaksais ollenkaa keskittyä yhtää mihinkää."

Esimerkki tekstin muokkauksesta selkokielleiseksi

Esimerkiksi näin: "Suomen uusi pääministeri on Sanna Marin."

Ei näin: "10.12.2019 valittiin Suomen uusi pääministeri. Suomen pääministerinä edustaa sosiaalidemokraattisen puolueen poliitikko Sanna Marin."

MUISTATHAN NÄMÄ!

KÄYTÄ YLEISKIELTÄ

PIDÄ YKSINKERTAISENA

SELITÄ

MIETI MITÄ SANOJA KÄYTÄT

ÄLÄ KÄYTÄ LYHENTEITÄ ESIM. JNE.

Kuvat: <https://pixabay.com/fi/illustrations/ilmagalli-puhua-kieli-saksa-muutet-2557031/>

<https://pixabay.com/fi/photos/kahtus-idea-innovaatio-mielikuvitus-2123970/>

<https://pixabay.com/fi/illustrations/palapelin-palaset-talon-muuto-2648213/>

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

RAKENTEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVIÄ ESIMERKKEJÄ

Käytähän yksinkertaisia kielenrakenteita.

Esimerkiksi näin: Suomalaiset rakastavat saunomista.

Ei näin: Suomen kulttuurissa pidetään rakkaana saunaperinnettä.

Suosi tavallisia verbin taivutusmuotoja.

Esimerkiksi näin: Lähteä

Ei näin: Olla lähtemäisillään

Mahdollisuuksien mukaan voit käyttää sinä-muotoa.

Esimerkiksi näin: Soita tähän numeroon, jos tulee kysyttävää.

Ei näin: Tästä numerosta tavoitetaan henkilö, joka vastaa askarruttaviin kysymyksiin.

Kannattaa käyttää lyhyitä lauseita ja virkkeitä. Yksi asia jokaisessa lauseessa.

Esimerkiksi näin: Liisa on 25-vuotias. Hän opiskelee yliopistossa. Hänestä tulee lääkäri.

Ei näin: Liisa on 25-vuotias ja hän opiskelee Helsingin yliopistossa, jossa hänen olisi tarkoitus valmistua lääkäriksi.

Epäsuorien sanajärjestysten käyttämistä olisi hyvä välttää.

Esimerkiksi näin: Liisalla kävi hyvä tuuri voittaessaan lotossa.

Ei näin: Voittaessaan lotossa, Liisalla kävi hyvä tuuri.

Vältä lauseenvastikkeita sekä tarpeettomia kielimuotoja.

Esimerkiksi näin: Poliisin on seurattava kaikki johtolankoja, kun hän etsii syyllistä.

Ei näin: Syyllistä etsittäessä poliisin on seurattava kaikkia johtolankoja.

(Selkokeskus 2016.)

MUISTATHAN NÄMÄ!

*MIELUMMIN LYHYT TEKSTI,
KUIN PITKÄ*

YKSINKERTAISET RAKENTEET

LYHYET LAUSEET

*YKSIA ASIA YHDESSÄ
LAUSEESSA*

*TEE ASIAT MIELUMMIN LIIAN
HELPOKSI*

*VALMISTAUDU SELITTÄMÄÄN
ASIAT AUKI*

*KIINNITÄ HUOMIOTA
TAIVUTUSMUOTOIHIN,
LAUSEIDEN RAKENTEISIIN,
PITUUTEEN SEKÄ TEKSIIN
SIDOSTEISUUTEEN*

KUVAT: PAPUNET, KUVAPANKKI.
[HTTPS://KUVAPANKKI.PAPUNET.NET/NAKU/DPPIA](https://kuvapankki.papUNET.net/naku/dppia)

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

KIRJOITETUN TEKSTIN VIIMEISTELYVAIHEESSA

1. Tarkista teksti ja pyydä mahdollisuuksien mukaan palautetta lukijoilta.
2. Voit myös pyytää neuvoa ja oikolukua toisilta selkokielellä kirjoittavilta.
3. Lue teksti itsellesi tai jollekin tutulle ääneen. Korjaa tekstiä, mikäli tarve vaatii.

(Selkokeskus 2016.)

HUOM!

Totuuden kertominen ei aina ole helppoa. Voi syntyä tilanne, jossa asiakas ei ole ymmärtänyt asiaa tai asiayhteyttä, mutta ei uskalla tai kehtaa mainita asiasta. Varmista, että ymmärrätte asiakkaan kanssa toisianne.

Ota huomioon fontin koko ja tyyli. Yksinkertaista fonttia sekä keksikokoista ja suurta tekstiä on helpompi lukea kuin pientä.

Pitkät listat asioista voi olla vaikea hahmottaa. Kannattaa tuoda asiat esille hitaasti ja vain muutama asia kerrallaan.

<https://pixabay.com/fi/illustrations/like-elimissit-yhteisty-palapel-2207247/>

MUISTATHAN NÄMÄ!

TARKISTA

PYYDÄ PALAUTETTA JA KORJAA TARVITTAESSA

PIDÄ YKSINKERTAISENA

PYYDÄ APUA, JOS TARVITSET

Kuvat: Papunet.net

<https://suomenki.papunet.net/haku/tarkista/>

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

HARJOITUKSIA OMAN SELKOKIELISYYDEN PARANTAMISEEN

Äänitä omaa puhettasi ja mieti miten sitä voisi parantaa selkokielen kannalta.

- Puhenopeus hidasta/nopeuta
- Yksinkertaista
- Vältä käyttämästä ainoastaan puhekieltä, murteita ja slangia.
- Harjoittele ja mieti miten selittäisit sanoja

Leiki olevasi ulkomailla ja et osaa maan kieltä hyvin/melkein ollenkaan.

- Miten haluaisit sinua palveltavan?
- Mitä keinoja sinä voisit käyttää, että muut ymmärtäisivät sinua?
- Mitä keinoja asiakaspalvelijasi voisi käyttää, että sinä ymmärtäisit?
- Onko elämässäsi ollut tilanteita, jossa sinua ei ole ymmärretty? Miten toimit? Analysoi tilannetta ja mieti miten toimisit toisin.

Selitä oma työ ja koulutustaustasi yksinkertaisella Suomen kielellä.

Selitä jokin kohtaamasi mainos yksinkertaistettuna.

Harjoittele selittämään erilaisia sanoja helpolla suomen kielellä.

Seuraa selkokieliä uutisia tai lue selkokieliä artikkeleita.

<https://yle.fi/uutiset/osasto/selkouutiset/>

<https://selkosanommat.fi/>

<https://selko.fi/>

MUISTATHAN NÄMÄ!

HENGITÄ

OLE RAUHALLINEN

HARJOITTELE ETUKÄTEEN

PYYDÄ PALAUTETTA

KIIVAT - PÄPUNET, KIIVAPANKKI.
[HTTPS://KIIVAPANKKI.PAPUNET.NET/NAKU/PALAUITE](https://kiivapankki.papunet.net/naku/palautte)

Opas selkokielisestä työskentelystä maahanmuuttajien kanssa.

2020

KERTAUKSENA

1. Tutustu asiakasryhmäsi ja heidän tarpeisiinsa etukäteen, mikäli se on mahdollista.
2. Kannusta asiakkaita kysymään, mikäli he eivät ymmärrä jotakin.
3. Puhu rauhallisesti ja selkeästi. Murre tai slangi sanastot voivat häiritä ymmärtämistä.
4. Puhu tasaisella äänenpainolla ja käytä tavallisia ja helppoja sanoja.
5. Käytä asiakkaan ikä- ja kehitystasoon sopivaa kieltä.
6. Puhu luonnollista puhekieltä (kirjoitettua kieltä on vaikeampi ymmärtää)
7. Puhu yhdestä asiasta kerrallaan, älä kerro useaa asiaa yhdessä lauseessa.
8. Käytä apunasi kuvia ja muita luovia ratkaisuja (piirrä, kirjoita ja esitä).
9. Jos käytät luovia menetelmiä, varmista että niiden käyttö on hyödyllistä ja tukee asiakkaan ymmärtämistä. Esimerkiksi, että käyttämäsi kuvat ovat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä tai olet valmistunut selittämään mitä haet kuvilla.
10. Luo kiireetön ilmapiiri ja varmista, että asiasi on ymmärretty.
11. Ymmärtäminen ja kuuleminen ovat kaksi eri asiaa. **Ääntä ei tarvitse korottaa.** Yritä kärsivällisesti uudelleen, jos ette ymmärrä toisianne.
12. Mikäli jaat asiakkaille materiaalia, pidä materiaalin sisältö yksinkertaisena ja asiakasryhmän tarpeisiin sopivana.
13. Pidä kirjoitettu teksti lyhyenä sekä selkeänä.
14. Mikäli kaipaat lisätietoa selkokielisyydestä, apukuvista tai viittomista, käy tutustumassa papunetin sivuilla. www.papunet.net

Kuva: <https://pixabay.com/fi/illustrations/liike-elämässä-yhteistyö-palapelit-2207747/>

LÄHTEET

- Busteyo, B. Opinnäytetyö: Maahanmuuttajalapsen tulkitseminen. Syksy 2016. Viitattu 2.2.2020
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117908/Opinnaytetyo_Busteyo%20Barale.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Papunet. 2019. Puhetta korvaava kommunikointi. Viitattu 15.1.2020 <https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>
- Selkokeskus. 9.3.2018. Selkokieli. Viitattu 29.11.2019.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/>
- Selkokeskus. 29.6.2016. Yleisohjeet. Viitattu 29.11.2019.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/yleisohjeet/>
- Selkokeskus. 1.9.2016. Sanat. Viitattu 29.11.2019.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/sanat/>
- Selkokeskus. 7.9.2016. Rakenteet. Viitattu 29.11.2019.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/rakenteet/>
- Selkokeskus. 31.03.2016. Selkokieli. Luettu 18.10.2019.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokieli-vuorovaikutuksessa/yleisohjeet/>
- Selkokeskus. 31.03.2016. Puhetilanne. Viitattu 14.01.2020.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokieli-vuorovaikutuksessa/puhetilanne/>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 24.10.2018. Käsitteet. Viitattu 14.01.2020.
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 01.10.2019. Hyviä käytäntöjä. Viitattu 14.01.2020.
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 26.11.2018. Vammaispalveluiden käsikirja: Selkokieli. Luettu 18.10.2019.
<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/neuvonta-ja-ohjaus/selkokieli#puhuttu>
- Vastaanottava Pohjois-savo. 2011. Vältä väärinkäsityksiä- Käytä tulkkia. Luettu: 15.1.2020
<https://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=129702b2-64a4-4f0f-87a8-3329b0f15349>
- Yle selkouutiset. 2019. Viitattu 15.1.2020 <https://yle.fi/uutiset/osasto/selkouutiset/>
- Yle uutiset. 2019. Viitattu 15.1.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-9402292>